

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: «Бухгалтерський облік і контроль кредиторської заборгованості на прикладі ТОВ «Чорноморська іграшка»

ШИФР КРБ.ЦТФО.1.614-03.3.1

Здобувача _____ Лозинського М.Л.

Керівник _____ проф. Іванченкова Л.В.

Керівник _____ доц. Скляр Л.Б.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "10" червня 2025 р., протокол № 13.

В.о. завідувачки кафедри

цифрових технологій фінансових операцій _____ Ольга ЄВТУШЕВСЬКА

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління
і бізнесу ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри

цифрових технологій фінансових операцій

« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Лозинського Михайла Леонідовича

1. Тема роботи *«Бухгалтерський облік і контроль кредиторської заборгованості на прикладі ТОВ «Чорноморська іграшка»*

Затверджена наказом ОНТУ від 01 жовтня 2024 р. наказ № 614-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи *6 червня 2025 р.*

3. Вихідні дані роботи *Звітні дані про діяльність підприємства за 2022-2023р.р.*

4. Перелік питань, які потрібно розробити *Теоретичні основи обліку та контролю кредиторської заборгованості. Організаційно-економічна характеристика підприємства та аналіз фінансових показників підприємства за 2022-2023 р.р. Організація бухгалтерського обліку та контролю кредиторської заборгованості на підприємстві. Висновки та пропозиції.*

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) *таблиць – 18, рисунків – 2.*

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **15 лютого 2025 р.**

Керівник _____ Іванченкова Л.В.
Керівник _____ Скляр Л.Б.

Завдання прийняв до виконання _____ Лозинський М.Л.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	15.02.25 - 15.03.25	
2. <i>Організаційно-економічна характеристика підприємства</i>	16.03.25 - 21.04.25	
3. <i>Організація контролю об'єкта дослідження на підприємстві</i>	22.04.25 - 25.05.25	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.25 - 06.06.25	

Здобувач(ка) вищої освіти _____ Лозинський М.Л.

Керівник роботи _____ Іванченкова Л.В.
Керівник роботи _____ Скляр Л.Б.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач(ка) вищої освіти Лозинський М.Л. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Бухгалтерський облік і контроль кредиторської заборгованості на прикладі ТОВ «Чорноморська іграшка»

Кваліфікаційна робота містить три розділи, вступ і висновки.

В першому розділі розкрита теоретична і методологічна сутність кредиторської заборгованості. Повна теоретична характеристика бухгалтерського фінансового та податкового обліку кредиторської заборгованості на основі Положень бухгалтерського обліку, а також досвід використання цих стандартів в обліковій практиці підприємств.

В другому розділі наведена техніко-економічна характеристика ТОВ «Чорноморська іграшка», а також здійснено аналіз господарської діяльності підприємства за два роки.

В третьому розділі охарактеризовані конкретні положення облікової політики ТОВ «Чорноморська іграшка» організація бухгалтерського обліку на ньому, а також стан бухгалтерського фінансового та податкового обліку кредиторської заборгованості.

У висновках наведені конкретні пропозиції щодо поліпшення ефективності діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка».

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	– 70 с.
таблиць	– 18
рисуноків	– 2
додатків	– 6

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП.....	5
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	8
1.1. Економічна сутність та класифікація кредиторської заборгованості	8
1.2. Методологія бухгалтерського фінансового обліку кредиторської заборгованості	20
1.3. Контроль достовірності облікової інформації щодо розрахунків з кредиторами	30
2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЧОРНОМОРСЬКА ІГРАШКА».....	39
2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства.....	39
2.2. Економічний аналіз діяльності підприємства	44
3. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ У ТОВ «ЧОРНОМОРСЬКА ІГРАШКА»	53
3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві.....	53
3.2. Облік і контроль кредиторської заборгованості на підприємстві	58
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

В умовах нестабільної ринкової економіки ризик несплати або несвоєчасної оплати рахунків збільшується, це призводить до появи дебіторської і кредиторської заборгованості. Частина цієї заборгованості в процесі фінансово - господарської діяльності неминуха і повинна знаходитися в рамках допустимих значень.

Наявність зобов'язань є нормальним станом будь-якого діючого підприємства, установи або організації. Важливо не те, чи має підприємство зобов'язання (заборгованість) перед іншими особами, а те, який обсяг цих зобов'язань, чи перевищують вони активи підприємства, чи ні.

Так чи інакше, але інформація про зобов'язання підприємства, про їхню структуру та обсяги дуже важлива для зовнішніх користувачів його фінансової звітності (постачальників, покупців, акціонерів й ін.). На сучасному етапі економічного розвитку вітчизняні підприємства часто неспроможні ефективно управляти заборгованістю, яка займає вагому частку в активах підприємства, що спричиняє кризу взаємонеplateжів.

Більшість підприємств практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю заборгованості, адже це відволікає кошти з обороту. В результаті того, що надання або отримання товарів, робіт, послуг відбувається не одночасно з їх оплатою, то між контрагентами виникає дебіторська або кредиторська заборгованість.

Велика сума кредиторської заборгованості впливає на платоспроможність підприємства. Саме тому підприємство повинно встановлювати такі договірні відносини з постачальниками, які б забезпечували строки та розміри платежів підприємства останніми в залежності від надходження грошових коштів від покупців.

Кредиторська заборгованість - заборгованість суб'єкта (підприємства, організації, фізичної особи) перед іншими особами, яку цей суб'єкт зобов'язаний погасити. Кредиторська заборгованість виникає, у разі якщо дата надходження послуг (робіт, товарів, матеріалів і т. д.) не збігається з датою їх фактичної оплати. Кожна організація повинна прагнути до скорочення кредиторської заборгованості і не допускати незаконного використання коштів інших господарських органів та осіб. При дотриманні розрахункової дисципліни організації мають, як правило,

невелику кредиторську заборгованість, обумовлену застосуванням окремих форм розрахунків, а також чинним порядком нарахування та виплати заробітної плати. Цим і визначається актуальність теми роботи.

Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних засад обліку кредиторської заборгованості висвітлені у працях таких провідних вітчизняних вчених, як Ф.Ф. Бутинця, Є.В. Калюги, А.М. Ужви, Н.М. Бразілій, І.О. Коблянської, О.В. Маркуса, Н.В. Чебанової, Т.І. Єфіменка, В.М. Івахненко, Н.М. Ткаченко, Л.В. Кручак, О.Ф.Томчука, Ю. М. Тютюнник, К. Багрій, А.Г. Семенова, С. А. Король, В.І.Матюха, Г.В.Мисака, Н.В. Новицької, І.М.Мягих, Є.В. Мних, О.П. Антонюка, Т.М. Ступницької, Н.М. Купріної, П.Я. Попович, Г.В. Савицька, Томас П.Карлін, Альберт Р.Маклін та багатьох інших. ін. Дискусійність багатьох теоретичних положень, практична значимість обліку, аналізу та контролю кредиторської заборгованості, недостатній рівень їх дослідження з погляду сучасних потреб управління вимагає подальшого їх удосконалення.

Тема роботи «Бухгалтерський облік і контроль розрахунків з кредиторами» є дуже актуальною в бухгалтерському обліку, цій темі присвячена дана дипломна робота на прикладі ТОВ «Чорноморська іграшка».

Мета дослідження. Метою є вивчення ведення обліку та контролю розрахунків з кредиторами на підприємстві, вирішення поставлених задач та логічне їх обґрунтування, розробка певних пропозицій, щодо удосконалення методики обліку і контролю розрахунків з кредиторами з врахуванням національних стандартів.

Завдання дослідження. Завданням роботи являється:

- 1) вивчення теоретичних основ обліку та контролю розрахунків з кредиторами і нормативно – законодавчих актів;
- 2) здобуття практичного досвіду обліку та контролю розрахунків з кредиторами, проведення аналізу кредиторської заборгованості;
- 3) узагальнення результатів дослідження і обґрунтування пропозицій і конкретних висновків щодо поліпшення обліку розрахунків з кредиторами, впровадження яких в ТОВ «Чорноморська іграшка» забезпечить дотримання

методики обліку і контролю у відповідності з вимогами чинного законодавства України.

Об'єкт дослідження. В якості об'єкта дослідження роботи було обрано ТОВ «Чорноморська іграшка»

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступає облік і контроль розрахунків з кредиторами. При висвітленні обраної теми кваліфікаційної роботи основний акцент поставлено на визначення основних проблем обліку розрахунків з кредиторами на прикладі обраного діючого підприємства – ТОВ «Чорноморська іграшка».

Методи дослідження. При написанні роботи було використано такі методи: індукції та дедукції, теоретичного узагальнення, порівняльного аналізу, абстрактно-логічного підходу та спостереження.

Інформаційна база. Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, роботи українських та зарубіжних економістів з даної проблеми, статті з економічних журналів, а також фінансова звітність та статистичні матеріали за результатами виробничо-фінансової діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка».

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1. Економічна сутність та класифікація кредиторської заборгованості

У ринкових умовах функціонування економіки взаємозв'язки між підприємствами набувають форми грошових розрахунків. Взаємні розрахунки між організаціями та підприємствами є важливою складовою процесу розширеного відтворення. Вони забезпечують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, сприяючи його трансформації з товарної форми в грошову і навпаки. Основою розрахунків є економічні процеси обігу коштів у межах виробничого циклу, а самі розрахунки є підтвердженням виконання підприємством своїх виробничих зобов'язань.

Вагому частку джерел фінансування діяльності підприємства становлять залучені кошти, зокрема кредиторська заборгованість. Під останньою розуміють суму зобов'язань підприємства перед іншими юридичними або фізичними особами, що виникла внаслідок попередніх господарських операцій, оцінена у грошовому еквіваленті і підлягає обов'язковому погашенню в установлені строки.

У процесі ведення господарської діяльності підприємство в основному співпрацює з основним кредитором це постачальники та підрядники, які забезпечують його матеріальними ресурсами, обладнанням, іншими активами, виконують необхідні роботи та надають послуги. У результаті такої взаємодії формується поточна кредиторська заборгованість перед вітчизняними та закордонними контрагентами. Розрахунки з постачальниками й підрядниками можуть здійснюватися у готівковій або безготівковій формі, а також шляхом взаємозаліку боргових зобов'язань.

Постачальниками вважаються юридичні або фізичні особи, які здійснили постачання підприємству виробничих запасів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, необоротних активів чи інших матеріальних цінностей. За отримані ресурси у підприємства виникають зобов'язання з оплати.

Підрядники - це суб'єкти господарювання, які виконують для підприємства будівельні, ремонтні або інші види робіт.

Попри тривале існування поняття кредиторської заборгованості та значну кількість досліджень з цієї теми, у сучасній економічній літературі відсутнє однозначне трактування цього терміна.

На думку А.Б. Борисова, кредиторська заборгованість - це грошові ресурси, які тимчасово перебувають у розпорядженні підприємства чи організації, однак підлягають поверненню фізичним або юридичним особам, у яких вони були залучені.

Фахівці Бутинець Ф.Ф. і Горецька Л.Л. визначають кредиторську заборгованість як форму розрахунків за товари й послуги, придбані в процесі господарської діяльності підприємства, які систематично повторюються та використовуються або у виробництві (як сировина), або для подальшого продажу. Таку заборгованість ще називають рахунками до сплати чи торговими зобов'язаннями [3].

Голов С.Ф. і Костюченко В.М. вважають, що кредиторська заборгованість (Accounts Payable) - це суми, які підприємство винне постачальникам за товари чи послуги, придбані на умовах відстроченого платежу.

Партин Г.О. і Загородній А.Г. наголошують, що кредиторська заборгованість - це зобов'язання підприємства перед іншими юридичними або фізичними особами, які виникли внаслідок попередніх господарських операцій. Ці зобов'язання оцінюються у гривнях та мають бути погашені в установлені терміни [23].

Цал-Цалко Ю.С. тлумачить кредиторську заборгованість як тимчасове використання активів у господарському процесі за рахунок безоплатного отримання майна від інших суб'єктів [48].

Згідно з Ткаченко Н.М., кредиторська заборгованість — це грошові кошти, тимчасово залучені підприємством для власного використання, які необхідно повернути особам, від яких вони були отримані [40].

Чабанова Н.В. та Василенко Ю.А. розглядають кредиторську заборгованість як частину майна організації, що є предметом зобов'язальних правовідносин з кредиторами. Організація має право користуватись цими ресурсами, але зобов'язана їх повернути, адже це чужі кошти, тимчасово у її володінні.

Бланк І.А. вбачає у кредиторській заборгованості поточні зобов'язання підприємства, що відображають наявність боргу перед партнерами по комерційних операціях чи за іншими нарахуваннями.

Основні погляди науковців на поняття кредиторської заборгованості нами представлено у таблиці 1.1

Таблиця 1.1- Погляди науковців на поняття кредиторської заборгованості

№ пп	Автор	Трактування поняття
11	Власова І. О. [4]	згідно бачень фінансистів стосовно кредиторської заборгованості вона є одним із видів джерел оборотних коштів, яка розділяє позикові джерела (до них відноситься заборгованість по кредитах і позиках) та залучені, до складу яких враховується кредиторська заборгованість. власне визначення поняття кредиторської заборгованості у її науковому баченні представляє собою суму заборгованості підприємства кредиторам існуючу на певну дату, а заборгованість нею представлено як стан розрахунків по фінансових зобов'язаннях на певний момент часу, і при цьому фінансові зобов'язання розглядаються як угода, оформлена належним чином, яка передбачає обмін певними ресурсами, що мають грошовий вимір
2	Гончарук Р. П. [6]	пропонує представляти кредиторську заборгованість у формі складової кругообігу капіталу, що виступає у формі предмету обов'язкових правовідносин зпоміж боржником та кредитором його, які виникли ще на стадії постачання та мають гривневий еквівалент»
3	Коновалов а К.Т., Макарова А.С. [15]	кредиторська заборгованість виступає особливою частиною майна підприємства, яке виступає предметом обов'язкових правовідносин між компанією та її кредиторами. При цьому, компанія володіє та користується наявною у неї кредиторською заборгованістю, проте, вона зобов'язана повернути або виплатити дану частину майна кредиторам, які мають встановлені права вимоги на нею
4	Остапченко Н. В. [22]	стверджує про недостатню обґрунтованість трактування поняття усіх видів зобов'язань у формі заборгованості, шляхом аргументування цього тим, що заборгованість виступає лише зобов'язанням, які не погашені у визначений строк
5	Сурніна К. С. [39]	кредиторська заборгованість є сума, що повинно підприємство (організація) сплатити в установлений строк юридичним чи фізичним особам (що виступають кредиторами) унаслідок ним отримання коштів у грошовій чи у іншій формах

Отже, як бачимо, наведені трактування поняття “кредиторська заборгованість” підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначенні даного поняття. В основному вчені розглядають кредиторську заборгованість, як грошові кошти, деякі як частину майна або форму розрахунків за товари та послуги, але ніхто не наголошує на тому, що кредиторська заборгованість є складовою кругообігу капіталу. Адже елементи кругообігу капіталу є частиною безперервного потоку господарських операцій. Закупівлі призводять до збільшення виробничих запасів і кредиторської заборгованості, виробництво - до збільшення готової продукції, реалізація - до зростання дебіторської заборгованості і грошових коштів. Цей цикл операцій багаторазово повторюється і в результаті зводиться до грошових надходжень і платежів. Тому, вважаємо, що кредиторська заборгованість - це складова кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент.

Кредиторську заборгованість класифікують за певними критеріями:

- за встановленим строком погашення;
- за способом погашення;
- за своєчасністю погашення.

Кредиторка за встановленим строком погашення

Кредиторську заборгованість поділяють за строком погашення на довгострокову та поточну.

Поточні зобов'язання – ті, що будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або 12 місяців з дати балансу.

Для обліку поточних зобов'язань найчастіше використовують такі субрахунки рахунків класу 6 «Поточні зобов'язання», передбачені Інструкцією № 291.

Довгостроковими зобов'язаннями вважаються всі зобов'язання, які не є поточними. Тобто ті зобов'язання, які не очікуються до погашення протягом операційного циклу підприємства або 12 місяців з дати балансу.

Для обліку довгострокових зобов'язань зазвичай використовують такі рахунки (субрахунки) класу 5 «Довгострокові зобов'язання», передбачені Інструкцією № 291.

Кредиторка за способом погашення

Способом погашення кредиторську заборгованість (зобов'язання) поділяють на грошову і товарну.

Грошова – це кредиторська заборгованість (зобов'язання), яка буде погашена грошовими коштами (у гривні або валюті) чи їхніми еквівалентами.

За своєю природою грошова кредиторська заборгованість є не чим іншим, як фінансовим зобов'язанням. Таким чином грошовою кредиторською заборгованістю (зобов'язанням) слід вважати заборгованість за отримані товари, роботи, послуги з наступною оплатою грошовими коштами (з відстроченням/розстроченням платежу); отримані позики; видані векселі; кредити в банках.

Товарна – якщо кредиторська заборгованість (зобов'язання) має бути погашена товарами (роботами, послугами), а не грошима, то вона іменується товарною. До неї, зокрема, належить аванс, отриманий підприємством-продавцем у рахунок наступного постачання продукції, товарів, робіт або послуг (фіксують за кредитом субрахунку 681 «Розрахунки за авансами одержаними»).

Кредиторка за своєчасністю погашення

За своєчасністю погашення кредиторська заборгованість (зобов'язання) в обліку може бути виділена у звичайну, прострочену і таку, що підлягає списанню (назвемо її безнадійною).

Звичайною вважається кредиторка (зобов'язання), строк сплати якої за договором ще не настав. Тобто до моменту порушення строків виконання договірних зобов'язань кредиторська заборгованість вважається звичайною. Причому звичайними можуть бути як довгострокові зобов'язання, так і поточні.

Простроченими вважаються зобов'язання, які підприємство не почало виконувати або не виконало у строк, установлений договором.

Безнадійним (таким, яке підлягає списанню) вважається зобов'язання, якщо на дату балансу воно не підлягає погашенню.

У разі ліквідації кредитора (припинені юрособи) логічно, що повертати борг уже нікому. А отже, потрібно списати кредиторку – визнати її безнадійною.

Отже:

- заборгованість виникає тільки на підставі здійснення певної господарської операції, яка підлягає відображенню в обліку;
- кредиторська заборгованість у бухобліку – це зобов'язання підприємства перед іншими юридичними і фізичними особами;
- кредиторську і дебіторську заборгованості для облікових цілей можна поділити на види: за встановленим строком погашення, за способом погашення, за своєчасністю погашення.

Форм існування кредиторської заборгованості безліч:

- *комерційна* – на основі договорів купівлі-продажу при постачанні товарів, робіт, послуг, надходженні попередньої оплати за них, коли одна сторона ще не розрахувалася перед іншою. При безготівкових розрахунках між суб'єктами господарювання завжди в однієї зі сторін процесу буде з'являтися борг, так як момент оплати та постачання розходяться в часі. Або отримали оплату, але ще не поставили товар, або поставили товар, але ще не отримали оплату. Єдине виключення – це готівкові розрахунки, особливо у роздрібній торгівлі з використанням касових апаратів (РРО), тут уже кредиторка просто не може виникнути, так як момент постачання та оплати товару/послуги співпадають ;

- *на відносинах позики/кредиту* – одна сторона може прокредитувати іншу, наприклад договори позики, кредиту, поворотної фінансової допомоги. При цьому кредиторська заборгованість може бути як процентна, так і безпроцентна. Як правило, перша – це кредити банків, а друга – поворотна фінансова допомога;

- *на основі забезпечення боргу цінними паперами* – це за своєю суттю різновиди 2-х попередніх варіантів, коли розрахунок, наприклад, відбувся векселем. Вексель як борговий цінний папір посвідчує борг особи, яка його видала (емітувала). Це ж саме стосується й залучення коштів шляхом випуску облігацій;

- на основі трудових відносин – щомісяця підприємство нараховує заробітну плату своїм працівникам і до її виплати існують зобов'язання перед ними;

- на основі відносин з державою – за податками та зборами, що виникають в процесі діяльності підприємства. До специфічної форми кредиторки можна віднести відстрочені податкові зобов'язання у платників податку на прибуток.

В процесі аналізу визначень різних видів зобов'язань можна сформулювати таке заключення, що категорія «зобов'язання» виступає за своїм змістом та є більш ширшим від категорії «кредиторська заборгованість», так як тільки окремі види зобов'язання розглядатись можуть у формі кредиторської заборгованості, але це, зокрема, виступає юридичними та конструктивними зобов'язаннями, тоді коли умовне зобов'язання або забезпечення – не виступає кредиторською заборгованістю та не визнається нею.

Власова І. О. здійснює класифікацію зобов'язань наступним чином [4]:

1) за терміном виконання:

- ✓ Довготермінові,
- ✓ Короткотермінові;

2) за видами забезпечення:

- ✓ Незабезпечені,
- ✓ Забезпечені:
 - а) заставні,
 - б) застраховані,
 - в) гарантовані;

3) за кореспондентами:

- ✓ зобов'язання кредитних інститутів,
- ✓ зобов'язання постачальників,
- ✓ зобов'язання податкових органів,

- ✓ зобов'язання залежних й дочірніх підприємств,
- ✓ зобов'язання приватних осіб.

Класифікація зобов'язань, до структури яких входить і кредиторська заборгованість підприємства згідно тлумачення та дослідження Власової І.О. нами представлено схематично на рисунку 1.1.

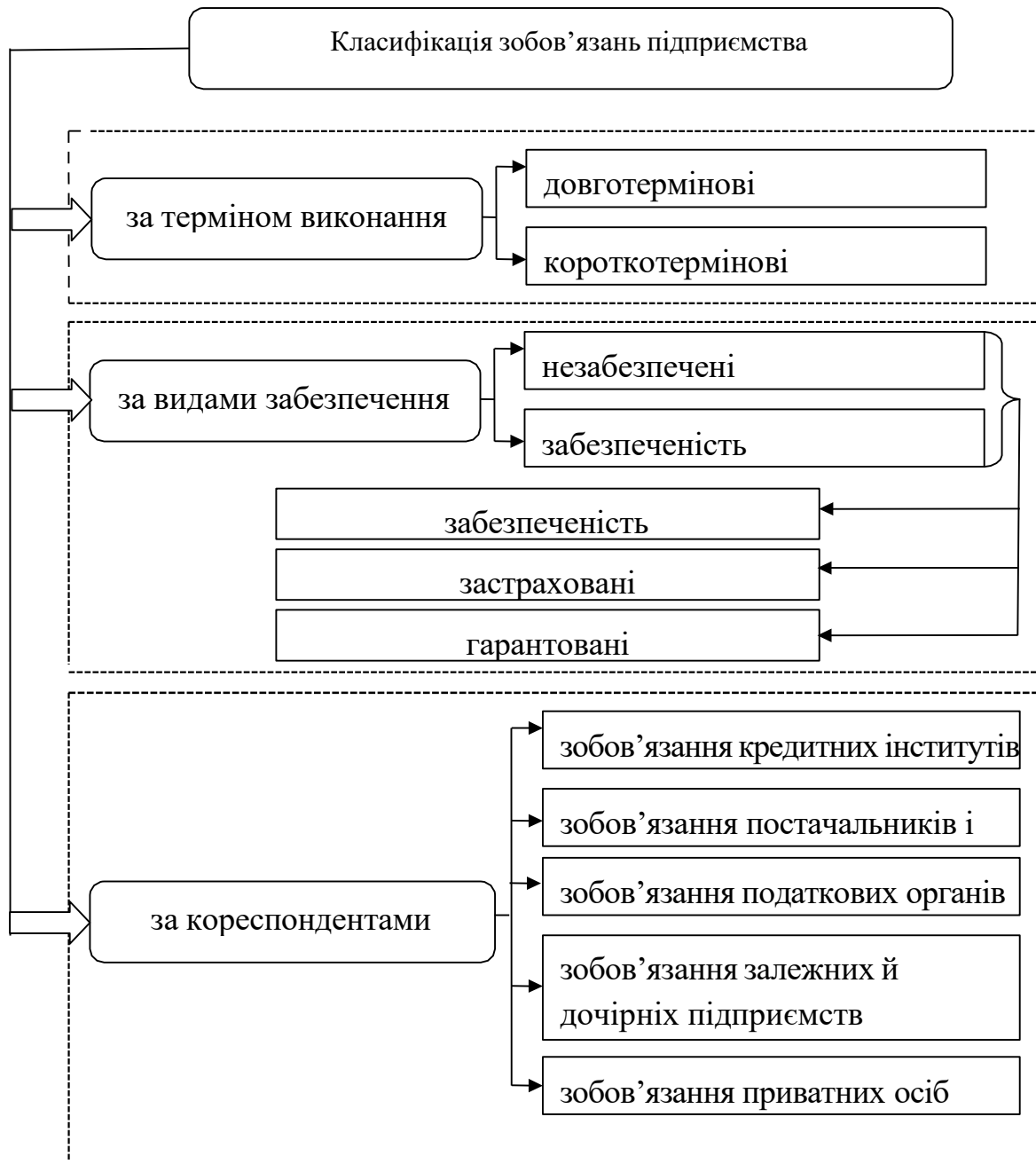

Рис. 1.1 - Класифікація кредиторської заборгованості у структурі зобов'язань підприємства

Джерело: Узагальнено автором на основі [5]

Кредиторська заборгованість – заборгованість фізичним та юридичним особам: за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (в тому числі яка забезпечена вексями); з сум авансів одержаних від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції, виконання робіт (послуг); за усіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства; також заборгованість з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату; заборгованість підприємства його учасникам (засновникам), пов'язана з розподілом прибутку (дивіденди тощо) і формування статутного капіталу; заборгованість пов'язаним сторонам та з внутрішньовідомчих розрахунків; інша заборгованість з поточних зобов'язань.

Кредиторська заборгованість, хоча і є тимчасовим залученням позикових засобів, в результаті негативно впливає на стан підприємств, оскільки наявність кредиторської заборгованості говорить про неплатоспроможності підприємства і підриває авторитет підприємства у покупців і замовників. Кредиторська заборгованість з терміном позовної давності, що тік, підлягає віднесенню до бюджету, тобто остаточно вилучається з господарської діяльності підприємств-виробників.

Розрізняють нормальну і прострочену кредиторську заборгованість. Нормальна виникає у межах діючих термінів її сплати. Заборгованість, не погашена з настанням термінів сплати, є простроченою.

В регульованих ринкових системах з розвинутим господарським законодавством кредитор у разі невиконання позичальником у передбачені терміни своїх кредитних зобов'язань може подати на нього позові в судовому порядку вимагати не лише повернення боргу, а й повного відшкодування збитків. У разі невиконання позичальником рішень суду про сплату заборгованості суд оголошує боржника неплатоспроможним і застосовує механізм банкрутства, який водночас є й механізмом вибору ефективного власника, і механізмом запобігання можливій ланцюговій реакції поширення неплатежів між господарюючими суб'єктами, що може перетворитися на потужний дестабілізуючий фактор економіки.

Поточна кредиторська заборгованість складається із заборгованості постачальникам за одержані від них товарно-матеріальні цінності, заборгованості перед бюджетом за податковими платежами, заборгованості з оплати праці і страхування, авансів покупців у рахунок майбутніх відвантажень та інше.

Залежно від умов виникнення кредиторську заборгованість поділяють на: допустиму; невинуватену.

Допустимою вважається заборгованість постачальникам за акцептованими платіжними вимогами, непрострочена заборгованість перед бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування та інших поточних зобов'язань.

До невинуватеної кредиторської заборгованості належать усі види простроченої заборгованості підприємства перед постачальниками, банками, бюджетом, учасниками та іншими контрагентами господарських відносин.

Така заборгованість часто є наслідком скрутного фінансового стану, коли відсутні кошти для платежів. Вона може виникати також у зв'язку з несвоєчасним оформленням і поданням розрахунково-платіжних документів, допущеними помилками у розрахунках.

Підприємства зобов'язані своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. За несвоєчасні розрахунки вони мають сплачувати штрафи і неустойки. Однак практика свідчить, що можливість уникнути майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань дає їм змогу ухилятися від взаєморозрахунків з партнерами.

Несвоєчасність платежів викликає фінансові ускладнення у підприємств-кредиторів, негативно впливає на їх господарську діяльність, у підсумку і на економіку країни загалом.

В умовах кризового стану економіки частка кредиторської заборгованості у джерелах формування майна підприємств торгівлі суттєво зростає. Це призводить до збільшення їх фінансової залежності від кредиторів.

З урахуванням відзначених ознак кредиторську заборгованість можна було б визначити як частина майна організації, що є предметом виниклих з різних правових основ боргових зобов'язань організації дебітора (боржника) перед

уповноваженими обличчями кредиторів, що підлягає бухгалтерському обліку і відображенню в балансі як борги організації балансоутримувача.

Якщо кредитор по настанні термінів виконання зобов'язання не звертається до організації-дебітора з вимогою про виплату боргів, кредиторська заборгованість залишається в розпорядженні дебітора і він може або повернути кредитору борги за власною ініціативою, або використовувати незатребувані засоби в складі свого майна. Неповорнення боргу спричиняє застосування до боржника визначених майнових санкцій: стягнення неустойки, передбаченої договором; штрафів, установлених законом; відсотків за користування чужими коштами внаслідок їхнього неправомірного утримання, відхилення від їхнього повернення, іншої прострочення в їхній сплаті. Кредитори можуть стягнути з дебітора й збитки, заподіяні ним несвоєчасним поверненням чи неповорненням боргів: за загальним правилом збитки відшкодовуються в частині, не покритою неустойкою чи відсотками, стягуваними за користування чужими коштами. Неповорнення боргів може привести до порушення в арбітражному суді справи про неспроможність (банкрутстві) організації-дебітора.

Кредиторська заборгованість, відображена у IV-му розділі пасиву балансу "Поточні зобов'язання". Вона виникає у зв'язку з тим, що у процесі діяльності підприємства не завжди здійснюють розрахунки з юридичними і фізичними особами одночасно з відчуженням майна, виконанням робіт, наданням послуг, що призводить до виникнення певних зобов'язань перед постачальниками та іншими контрагентами господарських відносин.

Кредиторська заборгованість, що при цьому виникає, є різновидом комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства.

За діючими правилами в поясненнях до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати в числі інших додаткових даних указують зведення "про наявність на початок і кінець звітного періоду окремих видів кредиторської заборгованості". До складу кредиторської заборгованості входять показники по наступним позиціях: постачальники і підрядчики; векселя до сплати;

заборгованість перед дочірніми і залежними суспільствами; заборгованість перед персоналом організації; заборгованість перед бюджетом і соціальними фондами; заборгованість учасникам (засновникам) по виплаті доходів; аванси отримані; інші кредитори.

У залежності від юридичної природи і правового режиму зазначені позиції можуть бути зведені до трьох груп.

Перша – це заборгованість організації перед бюджетом і соціальними фондами. Заборгованість перед бюджетом - це, недоїмки, тобто не сплачені своєчасно податки; нараховані податковими органами фінансові санкції; заборгованість по платежах прирівняним з погляду їхньої обов'язковості до податків, наприклад, по платежах у дорожні фонди, митним зборам і іншим видам платежів, що надходять безпосередньо на казначейські рахунки у федеральний, регіональний чи місцевий бюджет (наприклад, платежі по державному зборі зараховують у федеральний бюджет на рахунки федерального казначейства). До цієї ж групи відноситься заборгованість по обов'язкових платежах у позабюджетні фінансові фонди.

Друга група – заборгованість організації перед її персоналом: борги по виплатах працівникам заробітної плати, компенсаціям, платежам у порядку відшкодування шкоди, заподіяного здоров'ю чи працівників унаслідок смерті працівника на виробництві.

Третя група – заборгованість перед партнерами і контрагентами по договірних і корпоративних зобов'язаннях: борги по платежах постачальникам за поставлені товари, підрядчикам - за виконані роботи з повернення отриманих, але невідпрацьованих авансів, оплата векселів. Тут же заборгованість організації перед учасниками (засновниками) по виплаті їм доходів (дивідендів) і заборгованість чи холдингу фірми-засновника перед дочірніми суспільствами по оплаті внесків у статутний капітал, по компенсації збитків, заподіяних дочірньому суспільству з вини основного суспільства. Борги третьої групи досить різноманітні, тому далеко не всі їх види зазначені в Положенні по бухгалтерському обліку (вони охоплені одним відверненим терміном - "Інші кредитори").

1.2. Методологія бухгалтерського фінансового обліку кредиторської заборгованості

Визначальний вплив на бухгалтерський облік в Україні здійснює нормативне регулювання, представлене наступними рівнями:

- ✓ Конституція України, Кодекси законів і Закони України;
- ✓ Укази й розпорядження Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України;
- ✓ Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові документи з бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які затверджуються Міністерством фінансів України;
- ✓ Нормативно-правові акти (інструкції, положення, вказівки) та методичні рекомендації Міністерства фінансів та інших органів, які розробляються і затверджуються на основі Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Основою нормативно-правової бази, яка регламентує порядок організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності (далі - підприємства), які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством.

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку - нормативно-правовий акт, затверджений Міністерством фінансів України, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам.

Основними положеннями які регулюють роботу підприємств з кредиторами є:

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", що визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми Положення слід застосовувати до фінансової звітності підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності (крім бюджетних установ) і консолідованої фінансової звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання". Це Положення (стандарт) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності. Норми цього Положення застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних установ).

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати". Це Положення (стандарт) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності. Норми цього Положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім банків і бюджетних установ).

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 "Будівельні контракти". Це Положення (стандарт) визначає методологічні засади формування підприємцями у бухгалтерському обліку інформації про доходи та витрати, пов'язані з виконанням будівельних контрактів, та її розкриття у фінансовій звітності.

Методологія обліку зобов'язань в Україні затверджена П(С)БО11 «Зобов'язання». У міжнародній практиці цей аспект розглядається в МСБО 1

«Подання фінансових звітів», МСБО 10 «Непередбачені події і події, які сталися після дати балансу», МСБО 12 «Податки на прибуток», МСБО 17 «Оренда», МСБО 19 «Витрати працівникам», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи».

Багато підприємств купують товари та послуги в кредит без складання формальної кредитної угоди.

Купівля в кредит – це придбання товарів з відстроченням платежу. Такі операції призводять до виникнення кредиторської заборгованості, яка в бухгалтерському балансі відображається як рахунки до сплати. Основними контрагентами підприємств при закупівлі предметів та засобів праці є постачальники і підрядники.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками повинні проводитися на основі укладених договорів. Проте, як свідчить практика, українські підприємства часто недооцінюють значення договорів і здійснюють придбання товару на основі виставлених постачальником рахунків.

Загальна схема закупівлі товарно-матеріальних цінностей має такий вигляд:

1. На підприємство постачальника скеровується довірена особа підприємства-покупця, яка оглядає товар і приймає рішення про його купівлю.

2. На основі переговорів між постачальником та покупцем укладається договір. Це є дуже істотним моментом, позаяк на підставі договору підприємство може відстоювати свої права.

3. На основі повідомлення покупця уповноважена особа підприємства-постачальника виписує рахунок на оплату.

4. Виписаний рахунок керівником підприємства-покупця передається в бухгалтерію з розпорядним надписом.

5. Підприємство-покупець передає в обслуговуючий банк розпорядження на перерахування коштів зі свого рахунку на рахунок постачальника відповідно до виписаного рахунку-фактури.

6. Отримання підприємством-продавцем виписки банку, яка підтверджує

надходження коштів на його банківський рахунок.

Після вищенаведених операцій, залежно від умов договору, можливі такі варіанти розвитку подій:

- отримання товару після повної оплати його вартості;
- одержання всієї партії товару після його часткової оплати;
- оплата товару чеком з розрахункової чекової книжки й отримання всієї партії товару одночасно з виписуванням чека;
- отримання частини партії товарів в міру їх оплати. У такому разі час від часу між підприємствами має проводитися звірення (терміни встановлюються в договорі).

Слід зауважити, що поставка матеріальних цінностей на підприємство може здійснюватися:

- а) працівником підприємства — довіреною особою;
- б) підприємством-постачальником (яке згідно з укладеним договором, доставляє товар на склад покупця);
- в) зобов'язання щодо поставки товару на склад покупця бере на себе транспортна організація (перевізник).

Коли отримання товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) здійснюється довіреною особою, на складі постачальника представник підприємства-покупця зобов'язаний пред'явити довіреність та документ, що засвідчує його особу. Довіреність видається працівникові за розпорядженням директора. Складає і видає цей документ спеціально призначена особа.

У довіреності вказуються:

- найменування підприємства-одержувача і його адреса;
- ідентифікаційний код;
- найменування підприємства-платника і його адреса;
- номер розрахункового рахунку, найменування і код (МФО) банку;
- дата видачі і дата, до якої довіреність дійсна;
- кому видана довіреність: посада і прізвище, ім'я та по батькові. Якщо довіреність видається не працівнику підприємства, то, крім посади, можна вказати

назву підприємства, на якому працює ця особа;

- документ, що засвідчує особу працівника, на якого виписується довіреність, його серія, номер, дата видачі, ким виданий;

- назва організації-постачальника, від якої повинні бути отримані цінності;

- номер і дата документа, на підставі якого одержують цінності, наприклад, наряду, рахунку, договору, заявки, угоди або будь-якого іншого документа, що їх заміняє. Причому одна довіреність може бути виписана на кілька рахунків, нарядів тощо (всі вони повинні бути вказані в довіреності), якщо цінності, вказані в цих рахунках, нарядах, необхідно отримувати від одного і того самого постачальника і з одного й того самого складу;

- перелік цінностей, які належить одержати, їх найменування, одиниці вимірювання (кілограми, метри, штуки тощо) і кількість.

Після належного оформлення довіреність завіряється підписом керівника та бухгалтера і ставиться печатка підприємства. Довірена особа ставить свій підпис як зразок. Слід пам'ятати, що виписана довіреність дійсна протягом 10 днів. Відпускаючи цінності із складу, постачальник виписує накладну-вимогу на відпуск матеріалів (ф. М-11), у якій зазначається номер довіреності та дата її видачі, а також найменування товару, його кількість. Якщо товар доставляється автотранспортом, то замість форми М-11 оформляється товаро-транспортна накладна. Якщо постачальник є платником ПДВ, він виписує покупцю ще й податкову накладну. Після відпуску матеріалів довіреність та другий примірник накладної здається в бухгалтерію постачальника. Доставлені довіреною особою на склад матеріали оприбутковуються комірником прибутковим ордером (ф. М-4), а також реєструються в „Журналі обліку вантажів" ф. М-1. Довірена особа зобов'язана не пізніше від наступного дня після оприбуткування цінностей надати працівникові, який виписує довіреності, документи про придбання та оприбуткування матеріалів на складі. У системі рахунків бухгалтерського обліку вартість доставки відображається як транспортнозаготівельні витрати, сума яких або відразу включається до ціни придбаних цінностей, або відображається на окремому рахунку і розподіляється пропорційно до вартості цінностей, що вибувають Коли

товарно-матеріальні цінності, згідно з договором, доставляються підприємством-постачальником, вартість доставки є включеною у вартість цінностей одразу, у рахунку-фактурі окремо не виділяється. Якщо цінності доставляються сторонньою транспортною організацією (перевізником), з нею укладається договір на перевезення. При цьому також оформляється товаро-транспортна накладна. Відображаючи в оформлених документах факт перевезення цього виду цінностей, у вартість придбаного товару включають вартість транспортних послуг перевізника. Для розрахунків з постачальником за отримані товарно-матеріальні цінності покупець переважно використовує платіжне доручення, за якими обслуговуючий банк перераховує кошти на рахунок постачальника. Проте при розрахунках між суб'єктами підприємницької діяльності можуть використовуватися й інші форми безготівкових розрахунків, а також готівкова форма оплати. Коли оплата здійснюється за допомогою чеків, загальна схема розрахунків набирає дещо іншу форму. Працівник підприємства-покупця розраховується з постачальником за придбану продукцію на місці, виписуючи чек на потрібну суму. Підприємству-продавцю виписувати рахунок немає потреби. При наданні послуг, виконанні робіт підставою для здійснення розрахунків є підписаний замовником Акт виконаних робіт, наданих послуг.

Облік кредиторської заборгованості не бюджетних організацій передбачає фіксацію та контроль за зобов'язаннями, що виникли в процесі діяльності підприємства, але не пов'язані з бюджетом. Цей облік ведеться за загальними правилами бухгалтерського обліку, з використанням відповідних рахунків Плану рахунків та врахуванням специфіки операцій.

У бухгалтерському обліку розрахунки з кредиторами відображаються на рахунках 6 Класу для поточної заборгованості і на рахунках 5 Класу для довгострокової заборгованості. В додатку А наведено типові бухгалтерські проведення з обліку розрахунків з кредиторами.

З метою відображення достовірних даних перед складанням річної фінансової звітності відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємство зобов'язано проводити

щорічну інвентаризацію свої активі та пасивів. В ході проведення якої аналізуються та виявляються відхилення наявних документів від облікованих залишків заборгованостей, аналізуються часові рамки виникнення суми за розрахунками.

Після завершення інвентаризації розрахунків, складається довідка про наявність дебіторської або кредиторської заборгованості по термінах її виникнення, у тому числі простроченої дебіторської заборгованості із вказанням дебіторів, сум заборгованості і підстави її виникнення.

Специфіка інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованості визначена тим, що вона проводиться лише із застосуванням методів документального контролю, зокрема:

- 1) метод перевірки одного документу: формальна або арифметична;
- 2) перевірка споріднених документів: зустрічна перевірка;
- 3) перевірка документів щодо руху однорідної групи цінностей: проведення кількісно-сумового обліку.

Значна увага надається перевірці термінів виникнення та погашення поточної або простроченої заборгованості.

Враховуючи те, що поточна дебіторська заборгованість відноситься до активів та відображається у балансі за чистою реалізаційною вартістю на вимогу П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» тому для визначення її реалізаційної вартості на дату складання балансу розраховується сума резерву сумнівних боргів. При проведенні такого розрахунку доцільно визначити статус заборгованості сумнівна, безнадійна чи поточна.

Суми розрахунків в обліках контрагентів мають відображатися ідентично. Під час звірення може з'ясуватися, що за один і той самий період зобов'язання постачальника та покупця відображені в різних сумах.

Така невідповідність може бути пов'язана, зокрема, з невідфактурованими поставками (немає первинних документів постачальників). За цих обставин постачальники зобов'язані подати покупцям такі документи або повідомити про причини їх неподання чи про відсутність такої заборгованості. Якщо у наданих

документах отримувач невідфактурованих поставок виявить зміну їх ціни (кількості), він має провести в обліку відповідні коригування.

Якщо ж до кінця звітнього періоду розбіжності не усунені або залишилися не з'ясованими, розрахунки з дебіторами і кредиторами кожна сторона відображає в сумах, що впливають із записів у бухгалтерському обліку, і визнає правильними (пп. 7.2 розд. III Положення № 879).

Звертаємо увагу, що в акті інвентаризації можуть обліковуватися як підтверджені, так і не підтверджені актами звірення заборгованості.

Крім того, акт звірки розрахунків разом з актом інвентаризації є підставою для відображення суми заборгованості у бухгалтерському обліку згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 11 «Зобов'язання», відповідно: у складі поточної, сумнівної, безнадійної заборгованості та інших операційних доходів чи витрат.

Розбіжності (кількісні та сумові), у т. ч. на рахунках обліку зобов'язань і забезпечень, розрахунків з дебіторами за результатами інвентаризації і висновків інвентаризаційної комісії про їх врегулювання слід відобразити у протоколі засідання інвентаризаційної комісії.

Суми розрахунків в обліках контрагентів мають відображатися ідентично. Під час звірення може з'ясуватися, що за один і той самий період зобов'язання постачальника та покупця відображені в різних сумах.

Така невідповідність може бути пов'язана, зокрема, з невідфактурованими поставками (немає первинних документів постачальників). За цих обставин постачальники зобов'язані подати покупцям такі документи або повідомити про причини їх неподання чи про відсутність такої заборгованості. Якщо у наданих документах отримувач невідфактурованих поставок виявить зміну їх ціни (кількості), він має провести в обліку відповідні коригування.

Якщо ж до кінця звітнього періоду розбіжності не усунені або залишилися не з'ясованими, розрахунки з дебіторами і кредиторами кожна сторона відображає в сумах, що впливають із записів у бухгалтерському обліку, і визнає правильними (пп. 7.2 розд. III Положення № 879).

Звертаємо увагу, що в акті інвентаризації можуть обліковуватися як підтверджені, так і не підтверджені актами звірення заборгованості. Крім того, акт звірення розрахунків разом з актом інвентаризації є підставою для відображення суми заборгованості у бухгалтерському обліку згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 11 «Зобов'язання», відповідно: у складі поточної, сумнівної, безнадійної заборгованості та інших операційних доходів чи витрат.

Розбіжності (кількісні та сумові), у т. ч. на рахунках обліку зобов'язань і забезпечень, розрахунків з дебіторами за результатами інвентаризації і висновків інвентаризаційної комісії про їх врегулювання слід відобразити у протоколі засідання інвентаризаційної комісії.

Розглянемо в таблиці 1.2 випадки коли кредиторська заборгованість не погашається і стає простроченою.

Таблиця 1.2 – Прострочена кредиторська заборгованість

Простроченою вважається заборгованість:		
строк платежу не встановлений		строк платежу встановлений
по договорам купівлі-продажу	по іншим договорам	
одразу після одержання підтверджувальних документів щодо отримання товарів, виконання робіт, надання послуг (ч. 1 ст. 692 ЦКУ)	на боржника пред'являється вимога щодо сплати та відраховується 7-денний строк. на 8-й день заборгованість вважається простроченою (ч. 2 ст. 530 ЦКУ)	починається з наступного дня після граничної дати платежу, яка була вказана договором (або певної події, що була визначена договором)

Безнадійна кредиторська заборгованість - це та прострочена кредиторка, по якій минув строк позовної давності. У загальному випадку - 3 роки (ст. 257 ЦКУ). По штрафам і неустойкам - 1 рік (ч. 2 ст. 258 ЦКУ). У договорах ЗЕД може бути 4 роки.

Для списання безнадійної кредиторки оформляють:

- акт інвентаризації (див. нижче про інвентаризацію);
- внутрішній наказ керівника на списання

- бухгалтерську довідку (у довільній формі, вказується сума, причини списання, підстава – наказ керівника, супровідні документи за наявності, податкові наслідки та їхній розрахунок)

Якщо кредиторську заборгованість із вичерпаним строком позовної давності виявили в результаті інвентаризації, до акта інвентаризації розрахунків додають довідку про кредиторську заборгованість, за якою сплинув строк позовної давності, і зазначають:

- найменування і місцезнаходження кредиторів;

- суми, причини, дати і підстави виникнення заборгованості (п. 7.5 розд. III

Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань, затвердженого наказом Мінфіну від 02.09.2014 № 879).

За такою заборгованістю керівникові підприємства доведеться ухвалити рішення про списання з урахуванням застережень пункту 5 статті 267 ЦКУ.

Якщо виявлену в результаті інвентаризації кредиторку з вичерпаним строком позовної давності буде запановано списати, то за нею окремо оформлюють акт інвентаризації кредиторської заборгованості.

Розглянемо в таблиці 1.3 види зобов'язання та початок перебігу позовної давності відповідно до норм Цивільного Кодексу (ЦК).

Таблиця 1.3 – Початок перебігу позовної давності

Вид зобов'язання	Початок перебігу строку позовної давності	Норма ЦК
Загальне правило	Із дня, коли особа дізналася (могла довідатися) про порушення свого права або про особу, яка його порушила	п. 1 ст. 261
Зобов'язання з певним строком виконання	Після спливу строку виконання	п. 5 ст. 261
Зобов'язання, строк виконання яких не визначений (або визначений моментом пред'явлення вимоги)	Із дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання. Кредитор має право вимагати виконати зобов'язання будь-коли. Боржник має виконати зобов'язання впродовж семи днів від дня пред'явлення вимоги (якщо обов'язок негайно виконати зобов'язання не випливає з умов договору або актів цивільного законодавства). Отже, позовну давність обчислюють із 8-го дня після дня пред'явлення вимоги	п. 5 ст. 261, п. 2 ст. 530

Перебіг позовної давності може перерватися, якщо особа вчинить дії, які свідчать про визнання нею боргу (ст. 264 ЦК). Які це можуть бути дії, уточнив ВГСУ у пункті 4.4.1 постанови «Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів» від 29.05.2013 № 10.

Щодо списання кредиторської заборгованості можливо 2 ситуації:

- списання до закінчення строку позовної давності;
- списання після закінчення строку позовної давності.

Для списання заборгованості у першому випадку необхідні докази того, що вона не може або не повинна уже оплачуватися, так як просто так списати кредиторку не можна. У п. 5 НП(С)БО 11 сказано, що списати можна лише коли на дату балансу зобов'язання не підлягає погашенню. Якогось конкретного переліку таких доказів в нормативних документах немає, але в найтипівіших ситуаціях ними можуть бути:

- прощення боргу кредитором – необхідні або укладення додаткової угоди до договору, або додатку до договору. Одного листа від кредитора, якщо про такий момент не був передбачений у договорі, може бути й недостатньо.

- смерть кредитора-фізособи – необхідна копія свідоцтва про смерть;
- ліквідація юрособи – відповідний запис у ЄДР.

В додатку Б наведено особливості оподаткування списання кредиторської заборгованості.

1.3. Контроль достовірності облікової інформації щодо розрахунків з кредиторами

Внутрішній контроль розрахункових операцій є ключовим елементом системи господарського контролю підприємства. Його основне призначення полягає у формуванні повної, достовірної інформації про стан взаєморозрахунків за отримані матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги. Така інформація необхідна як внутрішнім користувачам облікових даних - керівництву, власникам, засновникам, так і зовнішнім - інвесторам, кредиторам тощо.

Контроль також спрямований на забезпечення інформаційної підтримки для перевірки законності господарських операцій, доцільності їх здійснення, наявності та руху активів і зобов'язань, а також ефективного використання ресурсів у межах затверджених норм, нормативів і кошторисів. Окрему увагу приділяють контролю за станом дебіторської та кредиторської заборгованості і дотриманням умов розрахунків, передбачених договорами з контрагентами.

Об'єктами внутрішнього контролю є розрахункові та кредитні операції, зокрема:

- ✓ взаєморозрахунки з постачальниками та замовниками;
- ✓ аванси, отримані підприємством;
- ✓ податкові платежі до бюджету;
- ✓ внески до державних цільових фондів;
- ✓ претензії та відшкодування матеріальних збитків;
- ✓ цільове використання і погашення банківських кредитів;
- ✓ розрахунки з підзвітними особами;
- ✓ інші види розрахунків.

Метою контролю розрахунків є перевірка правильності їх ведення, підтвердження законності та достовірності дебіторської та кредиторської заборгованості, а також реалістичності її погашення згідно з даними фінансової звітності та чинним законодавством.

Основні завдання внутрішнього контролю розрахунків включають:

- ✓ перевірку наявності та правильного оформлення документів щодо постачання ТМЦ (договорів, рахунків-фактур, актів звіряння);
- ✓ встановлення правильності здійснення операцій, їх відображення в бухгалтерському обліку, а також своєчасність і достовірність грошових розрахунків, зокрема з використанням векселів і бартеру;
- ✓ перевірку правильності оцінки товарів при обмінних операціях;
- ✓ контроль повноти й своєчасності оприбуткування товарів і виконаних робіт;
- ✓ перевірку правильності оформлення та обліку виданих авансів, а також

пред'явлених претензій;

- ✓ оцінку достовірності відображення заборгованості у балансі;
- ✓ встановлення причин та строків виникнення заборгованості, оцінка

реальності її погашення.

Предметом внутрішнього контролю є господарські процеси та операції, пов'язані з розрахунками з постачальниками, підрядниками, персоналом, бюджетом, іншими кредиторами, а також взаємовідносини, що виникають у ході цих розрахунків.

Інформаційною основою для здійснення внутрішнього контролю операцій, пов'язаних із довгостроковими та поточними зобов'язаннями, слугують такі документи:

- ✓ наказ про облікову політику підприємства;
- ✓ первинна документація щодо обліку довгострокових і

короткострокових зобов'язань;

- ✓ облікові реєстри, в яких відображаються операції із зобов'язаннями;
- ✓ акти, довідки попередніх перевірок, висновки та інші документи, що

узагальнюють результати контролю;

- ✓ звітні форми.

Основним джерелом інформації для проведення контролю за операціями із зобов'язаннями виступають первинні документи з обліку взаєморозрахунків із постачальниками та підрядниками.

Контроль доцільно розпочинати з інвентаризації, яка має проводитись за узгодженням із замовником. Її мета - перевірити достовірність розрахунків із кредиторами, підтвердити обґрунтованість сум заборгованості, а також перевірити реальність боргів перед персоналом з оплати праці та за іншими зобов'язаннями.

Інвентаризації підлягають відомості про стан розрахунків на певну дату та суми кредиторської заборгованості за такими напрямками, як невідфактуровані постачання, недостачі, збитки, розрахунки з працівниками, претензії, отримані кредити та позики.

Для перевірки розрахунків застосовуються різні методи: повна або вибіркова інвентаризація. Метод перевірки обирається залежно від кількості підприємств, залучених до розрахунків, хоча у практиці перевага надається вибіркового способу.

Незалежно від обраного методу контролер має визначити:

- ✓ коректність відображення залишків заборгованості у бухгалтерському балансі;
- ✓ причини виникнення заборгованості, її давність та винних осіб;
- ✓ ймовірність її повернення (наявність актів звірки або гарантійних листів, дотримання строків позовної давності);
- ✓ заходи, вжиті підприємством щодо погашення боргів, та дотримання норм П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Контролер повинен діяти відповідно до законодавства, зокрема Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», і керуватись офіційними роз'ясненнями Аудиторської палати України.

Під час планування своєї роботи контролер має виявляти професійний скептицизм, розуміючи, що можуть існувати обставини, які викривляють показники фінансової звітності. Наприклад, він має перевіряти твердження керівництва, припускаючи можливість їх недостовірності.

Процес внутрішнього контролю починається з аналізу результатів інвентаризації кредиторської заборгованості за звітні періоди, найближчі до дати початку перевірки. Дані інвентаризації слід зіставити з показниками Головної книги та балансу за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Перевіряються залишки кредиторської заборгованості на початок звітного періоду, зазначені в облікових регістрах, і порівнюються з відповідними залишками за попередній період, з метою підтвердження достовірності даних.

Недоліки в організації внутрішнього контролю можуть проявлятися в таких ознаках:

- ✓ відсутність укладених договорів на поставку матеріальних цінностей, виконання робіт або надання послуг;

- ✓ відсутність звітів за видані доручення на отримання матеріальних ресурсів;
- ✓ відсутність журналу реєстрації рахунків-фактур від постачальників;
- ✓ несвоєчасне подання претензій постачальникам за порушення умов договору та відсутність належного їх обліку;
- ✓ затримки у відображенні розрахункових операцій у бухгалтерських регістрах;
- ✓ невчасне перерахування коштів за отриманими рахунками від постачальників;
- ✓ відсутність затвердженої кореспонденції рахунків для типових господарських операцій.

У ході перевірки розрахункових і кредитних операцій контролеру необхідно:

- ✓ ознайомитися зі списком контрагентів (юридичних і фізичних осіб), з якими підприємство має взаєморозрахунки;
- ✓ проаналізувати зміну обсягів кредиторської заборгованості;
- ✓ порівняти дані розрахунків із інформацією з бухгалтерського обліку для оцінки якості внутрішнього контролю та виявлення можливих спотворень у звітності.

Основні етапи методичної перевірки таких операцій:

- ✓ на основі облікових даних (рахунки 50–68) встановлюються суми заборгованості з підтвердженням від кредиторів;
- ✓ звіряються залишки заборгованості на початок звітного періоду в балансі, облікових регістрах та актах звірки розрахунків;
- ✓ перевіряються записи в регістрах і документах-обґрунтуваннях по кожному виду розрахунків, із деталізацією за кожним рахунком і місяцем, включаючи звірку з Головною книгою;
- ✓ встановлюється правомірність кожної проведеної операції.

Для якісного контролю взаєморозрахунків з постачальниками та підрядниками контролер повинен визначити застосовувані методи й підходи до збору доказів та скласти програму перевірки.

До основних методів контролю належать:

- ✓ правовий аналіз договорів на поставку;
- ✓ письмові підтвердження від контрагентів;
- ✓ перевірка первинних документів, наданих третіми сторонами;
- ✓ інспекційні та аналітичні процедури.

Контролер розробляє програму перевірки, яка узгоджується із загальним планом внутрішнього контролю. Програма є важливим управлінським документом і включає перелік завдань, необхідних для отримання достатніх і достовірних доказів з урахуванням цілей перевірки.

Програма внутрішнього контролю:

- ✓ включає перелік об'єктів і напрямків перевірки;
- ✓ визначає час, потрібний для кожного напрямку;
- ✓ оцінює ризики контролю та перевірки;
- ✓ встановлює терміни проведення тестів і незалежних процедур;
- ✓ координує дії всіх учасників контролю.

При розробці програми деталізуються етапи, методи і обсяг необхідної роботи. Усі висновки контролера фіксуються в робочих документах і використовуються при складанні звіту. У разі внесення змін до програми зазначаються причини таких рішень.

Під час документування характеру, часу та обсягу проведених внутрішніх процедур контролер зобов'язаний зафіксувати:

- ✓ детальні характеристики окремих об'єктів перевірки або питань;
- ✓ прізвище особи, яка здійснювала перевірку, а також дату завершення робіт;
- ✓ інформацію про особу, яка здійснювала огляд виконаної перевірки, із зазначенням дати й обсягу огляду.

Внутрішній контроль розрахункових операцій відбувається за такою схемою:

- ✓ аналізується стан бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- ✓ проводиться оцінка ключових фінансових показників підприємства;
- ✓ вивчаються результати інвентаризації розрахунків, порівнюючи їх з даними Головної книги, балансу та аналітичного обліку (перевіряються залишки на

початок звітної періоду з попередніми звітними показниками);

- ✓ уточнюється достовірність дебіторської та кредиторської заборгованості;
- ✓ перевіряється правильність відображення зобов'язань у бухобліку;
- ✓ визначаються основні форми розрахунків із постачальниками та підрядниками;
- ✓ оцінюється повнота та правильність оприбуткування одержаних від постачальників запасів;
- ✓ перевіряється дотримання встановлених цін і тарифів.

Для досягнення мети контролю необхідно зібрати підтвердження, використовуючи різні методи та джерела інформації. Основними джерелами є: нормативно-правові документи, що регулюють облік та оподаткування розрахункових операцій, зокрема: Податковий кодекс України, П(С)БО 7–11, 16, План рахунків та інструкція до його застосування.

Для перевірки достовірності первинної документації, на основі якої здійснювалися розрахунки, доцільно здійснити зустрічні звірки, а також направити письмові запити до контрагентів щодо стану взаєморозрахунків. Особливу увагу слід звертати на рахунки, за якими проводилися сторнування, внутрішні перекази, а також операції, підтверджені довідками.

Кожну суму дебіторської чи кредиторської заборгованості слід розглядати з точки зору її походження, причини виникнення, терміну давності та можливості погашення. Прострочена заборгованість потребує виявлення причин несплати.

Строк позовної давності відраховується з моменту виникнення права на звернення до суду. У зв'язку з цим важливо з'ясувати, чи були направлені боржнику нагадування, претензії або чи передавалися матеріали до юридичного відділу для позову.

У процесі перевірки розрахунків із постачальниками необхідно встановити наявність відповідних договорів, доцільність закупівель та правильність розрахунків за умовами договорів.

Щоб перевірити повноту оприбуткування матеріальних цінностей, слід зіставити кількісні та вартісні показники платіжних документів із даними

первинних документів на оприбуткування, аналітичного обліку, складу, а також із внутрішніми реєстрами та звітністю щодо руху товарів.

Окремо звертається увага на правильність цін і тарифів, що виставляються постачальниками. Для цього порівнюють дані рахунків із цінами, прописаними в договорах. Якщо виявлено завищення обсягів робіт, неправильне застосування цін або включення в рахунки необґрунтованих витрат, необхідно провести контрольне вимірювання обсягів виконаних будівельно-монтажних робіт.

Таким чином, при плануванні, реалізації процедур та аналізі результатів перевірки контролеру слід враховувати, що недотримання підприємством чинного законодавства може спричинити спотворення фінансової звітності та мати суттєвий вплив на фінансові результати підприємства.

Перевірка інвентаризацій кредиторської заборгованості передбачає здійснення контролером аналізу матеріалів, що стосуються розрахунків з постачальниками. Якщо такі матеріали відсутні, контролер має право ініціювати проведення інвентаризації для встановлення фактичного стану заборгованості.

Перевірка правильності обліку зобов'язань виконується у визначеній послідовності:

- ✓ перевіряється наявність укладених господарських договорів;
- ✓ оцінюється коректність відображення у звітності розрахунків з постачальниками і підрядниками, зокрема щодо формування відповідних статей балансу.

Контролер звіряє залишки заборгованості за кожним видом розрахунків на початок контрольованого періоду із даними аналітичного обліку, а також з відповідними позиціями балансу. Особливу увагу приділяють дотриманню термінів постачання, відповідності кількості й якості продукції умовам договору, реалізації прав підприємства у разі порушень, а також обґрунтованості встановлених цін.

Внутрішній контроль має не лише проводитись, але й супроводжуватись належним документальним оформленням. Документація поділяється на дві категорії: робочу та підсумкову.

Контролер зобов'язаний вести документацію щодо рішень, ухвалених за результатами перевірки, які в подальшому лягають в основу висновку.

Робоча документація включає записи процедур перевірки, проведені тести, зібрану інформацію та попередні висновки. У неї вносяться всі дані, які, на думку контролера, є важливими для належного здійснення контролю. Така документація може бути складена на паперових носіях у вигляді форм і таблиць або збережена в електронному вигляді, на плівці чи відео.

Під час планування та реалізації перевірки робоча документація забезпечує організацію контролю за її проведенням. У ній також фіксуються результати внутрішніх експертиз, які підтверджують обґрунтованість прийнятих рішень.

Підсумкова документація охоплює висновок та інші документи, що передаються замовнику. Висновок є обов'язковим компонентом цієї частини.

Звіт внутрішнього контролю - це документ, підготовлений контролером за підсумками перевірки фінансової звітності підприємства. В економічній літературі звіт внутрішнього контролю може означати два схожі, але різні документи -звіт і висновок. Звіт охоплює ширший обсяг інформації, формується за внутрішніми вимогами підприємства і призначений лише для керівництва.

Структура внутрішнього звіту:

- ✓ вступ (загальна частина);
- ✓ назва документа та підприємства-клієнта;
- ✓ місце і дата складання;
- ✓ період, за який проводилася перевірка;
- ✓ перелік фінансової звітності та інших перевірених документів;
- ✓ нормативна база, на яку спирався контролер.

Аналітична частина містить перелік перевірених ділянок діяльності підприємства, результати перевірки систем обліку та внутрішнього контролю, виявлені порушення чи недоліки, а також рекомендації для їх усунення. Вказуються також не виправлені на момент перевірки недоліки. Підсумкова частина відображає загальний висновок щодо перевіреної фінансової звітності. Якщо оформлена окремо, вона засвідчується підписом і печаткою підприємства.

2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЧОРНОМОРСЬКА ІГРАШКА»

2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства

ТОВ „Чорноморська іграшка” створено в процесі приватизації Орендного підприємства Одеського заводу іграшок і зареєстроване виконавчим комітетом Ільчівської районної Ради народних депутатів м. Одеси – свідоцтво про реєстрацію № 05502858 від 27 серпня 1995 р. Первісно воно складалось із 3-х артілей: фабрик „Спартак”, „ім. 30 років ВЛКСМ”, „Райпромкомбінат”, та входило в Облмістпром, існуючих з 1949 р. В 1964 році артілі були об’єднані в ОПО „Чорноморська іграшка” з підлеглістю його Міністерству легкої промисловості, яке спеціалізувалось на випуску металевих каркасно-завідних і пластмасових іграшок.

В 1989 році об’єднання ОПО „Чорноморська іграшка” було перейменоване в Одеській завод іграшок. В 1993 році Одеській завод іграшок було реорганізовано в Орендне підприємство Одеській завод іграшок. Товариство являється право спадкоємцем усіх грошових коштів і майна, прав та обов’язків АП „Одеській завод іграшок”. Засновниками товариства являються громадяни України та юридичні особи. Місцезнаходження товариства ТОВ „Чорноморська іграшка” Україна, м. Одеса, 65098, вул. Столова, 17. Термін діяльності товариства не обмежений.

Метою діяльності товариства являється: здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку шляхом реалізації продукції (робіт, послуг), направлених на задоволення попиту підприємств, організацій и громадян: забезпечення розвитку виробництва та росту його ефективності, підвищення конкурентоздатності продукції, що виробляється, виконаних робіт, послуг.

ТОВ «Чорноморська іграшка» займається всіма видами економічної діяльності, що представлені у таблиці 2.1

Організаційно виробнича структура підприємства представлена у вигляді окремих ділянок діяльності та допоміжних ділянок.

До ділянок основної діяльності відносяться:

1. Ділянка літографії і лакування жести;
2. Ділянка по переробці пластмаси: відділення термопластавтоматів; відділення по виготовленню поліетиленової продукції
3. Ділянка по виготовленню металевих виробів;
4. Ділянка по виробництву виробів з паперу

Таблиця 2.1 – Види економічної діяльності підприємства*

Код за КВЕД	Назва виду економічної діяльності
25.61	Оброблення металів та нанесення покриття на метали
22.21	Виробництво плит, листів, труб і профілів з пластмас
22.22	Виробництво тари з пластмас
46.90	Неспеціалізована оптова торгівля
25.92	Виробництво легких металевих пакувань
17.22	Виробництво паперових виробів господарсько-побутового та санітарно-гігієнічного призначення
68.20	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна

* сформовано на підставі даних підприємства

До допоміжних ділянок відносяться: хімлабораторія; фотолабораторія; заготовча ділянка;. ділянка РМУ;. компресорна; електроділянка.

Асортимент продукції , який виготовляє підприємство представлений у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Асортимент продукції ТОВ «Чорноморська іграшка»*

№	Назва номенклатурної одиниці
1	Мішки та пакети (у т.ч. конусоподібні), з полімерів етилену (не включаючи із синтетичних текстильних матеріалів).
2	Плити, листи, плівка, фольга і стрічки, з полімерів етилену, неармовані або нез'єднані з іншими матеріалами, завтовшки 0,125 мм і менше.
3	Корки, кришки, ковпачки та подібні засоби для закупорювання, з пластмас (крім закупорювання пляшок).
4	Пломби, заглушки, ковпачки і кришки з металів недорогоцінних інших (крім пробок корончастих; кришок свинцевих; пробок, ковпачків та кришок алюмінієвих діаметром більше 21 мм).
5	Папір туалетний (у рулонах завширшки 36 см і менше або розрізаний за розміром або формою).
6	Скатертини та серветки для столу з маси паперової, паперу, вати целюлозної або полотна з волокна целюлозного.

* сформовано на підставі даних підприємства

Основним видом продукції є обробка металів (лакування, літографування), в тому числі на давальницькій сировині.

Перспективи розвитку ТОВ «Чорноморська іграшка» напрямлені на опанування нових технологій, зростання професіоналізму робітників, а також на збільшення виробничої потужності підприємства вцілому. Підприємство продовжує укладати та розвивати взаємовигідні партнерські відносини з постачальниками та покупцями.

Продукція ТОВ «Чорноморська іграшка» є якісною. Якість підтверджується щоденним контролем випробувальною лабораторією підприємства, що обладнане спеціальним кваліфікованим устаткуванням. Використовуючи сучасні фарбники й різноманітні технологічні добавки та плівку, кінцевий продукт виробництва отримує потрібні параметри та якість, що необхідні заказнику, а як результат і споживачу. Виробництво виконується на сучасному автоматизованому обладнанні кваліфікованим персоналом, що забезпечує ще й швидкість виробництва.

Аналіз діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка» виконано за методичним підходом, який наведено в джерелі [21] на основі наших досліджень, розрахунків за даних фінансової та статистичної звітності підприємства. Основні показники фінансово-економічної діяльності підприємства наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Основні показники фінансово-економічної діяльності ТОВ «Чорноморська іграшка» за 2022-2023 р.р.*

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Обсяг продукції в натуральному виразі, т	180,5	81	-99,5	-55,1
2. Обсяг продукції в оптових цінах без ПДВ та акцизного збору, тис.грн.	11577,3	11229,8	-347,52	-3
- у діючих оптових цінах	24997,6	11229,8	-13767,8	-55,08
- у порівнянних оптових цінах				
3. Середня оптова ціна за 1 тону продукції, грн.	64140,3	138639,7	74499,3	116,15
4. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	40071	27858	-12213	-30,48
5. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	32041	21539	-10502	-32,8
6. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотів	1,39	0,94	-0,45	x
7. Адміністративні витрати, тис.грн.	4426	4665	239	5,4
8. Витрати на збут, тис.грн.	671	1039	368	54,8
9. Валовий прибуток, тис.грн.	8030	6319	-1711	-21,3
10. Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	37138	27243	-9895	-26,6

Продовження табл. 2.3.

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
			абс.	%
11. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	80,0	77,3	-2,6	-3,3
12. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	2230	-70	-2300	-1,1 р.
в тому числі:				
- від основної операційної діяльності	2933	615	-2318	-79,03
- від іншої операційної діяльності	-726	-724	2	-0,3
- від фінансової діяльності	0	0	0	0,0
- від іншої діяльності	23	39	16	69,6
14. Податок на прибуток, тис.грн.	401	21	-380	-94,8
15. Чистий прибуток, тис.грн.	2631	-49	-2680	-1,2 р
16. Матеріальні витрати, тис.грн.	31884	25264	-6620	-20,8
17. Матеріаловіддача, грн.	1,0049	0,8526	-0,152	x
18. Матеріаломісткість продукції, грн.	0,9951	1,1729	0,177	x
19. Середня облікова кількість працівників облікового складу, осіб.	40	37	-3	-7,5
20. Продуктивність праці одного працівника облікового складу, грн.	62494,0	30350,8	-32143,1	-51,4
21. Фонд оплати праці працівників облікового складу, тис.грн.	4703	2845	-1858	-39,5
22. Середня річна заробітна плата одного працівника облікового складу, грн.	117575,0	76892	-40683	-34,6
23. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис.грн.	31099	32006,5	907,5	2,9
24. Фондовіддача, грн.	3,78	2,40	-1,38	x
25. Фондорентабельність, %	0,26	0,42	0,15	x
26. Середня річна вартість оборотних активів, тис.грн.	62642	64547	1905	3,0
27. Рентабельність продукції, %	25,1	29,3	4,3	x
28. Рентабельність виробництва, %	3,56	-0,11	-3,67	x

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства та методичним підходом [21]

Виходячи з табл. 2.3 видно, що в звітному році обсяг продукції у порівнянні з попереднім зменшився, як в натуральному, так і вартісному вираженні. Так, обсяг продукції в натуральному виразі зменшився на 99,5 т. або на 55,12 %. В той же час вартість продукції в порівняних цінах (ціна звітного року) знизилась на 55,08 %. Різниця в темпах спаду значна – 52,08 процентні пункти, це свідчить про зменшення у звітному періоді частки продукції з більшою у порівнянні з іншими видами продукції оптовою ціною.

Повна собівартість реалізованої продукції знизилась на 9895 тис грн. або на 26,6 % порівняно з попереднім роком та склала 27243 тис. грн. На зміну пов-

ної собівартості вплинула сума адміністративних витрат, що збільшилась у звітному році на 239 тис. грн. або на 5,4 %, та сума витрат на збут, що у свою чергу зросли на 368 тис. грн. або на 54,8 %. Хоча витрати зросли, собівартість зменшилась за рахунок спаду виробництва у звітному році.

Збільшення витрат не призвело до росту такого показника як витрати на 1 грн. реалізованої продукції, в свою чергу ці витрати знизились на 2,6 коп. Це збільшення має негативне значення для підприємства, адже показує зменшення ефективності виробництва та отриманого від нього прибутку.

Фінансовий результат до оподаткування знизився на 2300 тис. грн. Цевідбулося в основному за рахунок змін у двох показниках – фінансового результату від іншої операційної діяльності, що збільшився на 16 тис. грн. або на 69,6 %, фінансового результату від операційної діяльності, що мав негативну тенденцію у 2023 році, і знизився на 2318 тис. грн. у звітному році.

Оскільки відбулось зниження фінансового результату можна побачити спад податку на прибуток на 380 тис. грн. або на 94,8 %. Чистий прибуток знизився на 2680 тис. грн. або в 1,2 рази. Це є не задовільним результатом діяльності підприємства.

Зменшення обсягу виробництва спричинили зменшення матеріаловіддачі продукції на 0,152 грн., але збільшення матеріаломісткості продукції на 0,177 грн.

Середньооблікова кількість працівників за 2023 рік зменшилась, за рахунок цього продуктивність праці в звітному році зменшилась. Також можна побачити очікуване зменшення фонду оплати праці на 1858 тис. грн. або на 39,5 %.

Середньорічна вартість основних засобів зросла у звітному році на 907,5 тис. грн. або на 2,9 %, ці зміни принесли позитивного результату. Фондовіддача по продукції зменшилась на 1,38 грн. Це свідчить про те, що застосування нового обладнання не дає очікуваний приріст виробництва та збільшує кількість витрат. Але підприємству слід переглядати, чи ефективно працівники використовують виробниче обладнання, чи не потрібна йому модернізація задля зменшення кількості можливого браку та прискорення виробничого процесу.

Станом на кінець звітнього року можна побачити, що підприємство збільшило суму середньорічної вартості оборотних коштів на 1905 тис. грн. або на 3 %. Ці показники свідчать про те, що у 2023 р. підприємство отримало потрібну суму коштів для забезпечення подальшого здійснення своєї діяльності.

2.2. Економічний аналіз діяльності підприємства

Основними джерелами інформації для аналізу фінансового стану підприємства є:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз динаміки валюти балансу передбачає встановлення зміни валюти балансу на кінець року з валютою балансу на початок року (табл. 2.4). Коли валюта балансу збільшується – це оцінюється позитивно, зменшується – негативно. Збільшення валюти балансу свідчить про зростання виробничих можливостей (але при цьому слід враховувати інфляцію), а зменшення валюти балансу означає спад у господарській діяльності. Після виконання розрахунків треба зробити відповідні висновки.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки валюти балансу*

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис.грн.:			
- попереднього 2022 року	31 335	36 662	17,04
- звітнього 2023 року	36 662	32 347	-11,78

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства та методичним підходом [21]

Показники в табл. 2.4 свідчать про зміну обсягу його господарських засобів у різні періоди. Так, у 2022 році спостерігалось зростання валюти балансу на 17,04% — з 31 335 тис. грн на початок року до 36 662 тис. грн на його кінець. Це може свідчити про активізацію фінансово-господарської діяльності, залучення додаткових ресурсів, зростання дебіторської заборгованості чи збільшення оборотних активів.

Натомість у 2023 році відбулося зменшення валюти балансу на 11,78%, тобто з 36 662 тис. грн до 32 347 тис. грн. Така динаміка свідчить про скорочення активів підприємства. Причинами цього могли стати погіршення реалізації продукції, зменшення дебіторської заборгованості, зниження грошових коштів або переоцінка активів. Загалом така тенденція потребує подальшого аналізу щодо ефективності використання ресурсів підприємства та структури активів і пасивів.

Здійснено в табл. 2.5 аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства*

Показники	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн	1300	36 662	32 347	-4 315	-11,78
1. Необоротні активи, тис. грн	1095	4 545	5 135	590	12,98
– в % до активів		12,40%	15,87%	3,47в.п.	х
2. Оборотні активи, тис. грн	1195	32 117	27 212	-4 905	-15,27
– в % до активів		87,60%	84,13%	-3,47в.п.	х
2.1. Запаси, тис. грн	1100, 1110	4 293	9 744	5 451	127,00
– в % до оборотних активів		13,37%	35,80%	22,43в.п.	х
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн	1120÷1155	25 389	11 115	-14 274	-56,22
– в % до оборотних активів		9,04%	40,85%	-38,19в.п.	х
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	1160, 1165	1 315	5 684	4 369	332,24
– в % до оборотних активів		4,10%	20,89%	16,79в.п.	х
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн	1170, 1190	1 120	669	-451	-40,27
– в % до оборотних активів		3,49%	2,46%	-1,03в.п.	х
у тому числі витрати майбутніх періодів **, тис. грн	1170	0	200	200	0
– в % до оборотних активів		0,00%	0,73%	0,73 в.п.	х
3. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис. грн	1200	–	–	0	0,00

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства та методичним підходом [21]

У звітному 2023 році загальна вартість активів підприємства зменшилася на 4 315 тис. грн, або на 11,78% порівняно з початком року. Така тенденція свідчить про загальне скорочення господарського потенціалу підприємства.

Незважаючи на загальне зниження активів, необоротні активи зросли на 590 тис. грн (на 12,98%), а їх частка в загальній структурі активів зростає з 12,40% до 15,87%. Це свідчить про оновлення або придбання основних засобів чи інші довгострокові інвестиції.

Оборотні активи, які становили основну частину активів підприємства, скоротилися на 4 905 тис. грн (-15,27%). Найбільше зниження відбулося у складі дебіторської заборгованості – на 56,22%, що, з одного боку, позитивно характеризує роботу з боржниками, але з іншого – може свідчити про зниження обсягів реалізації. Натомість запаси зросли більш ніж удвічі (+127%), що може вказувати на накопичення сировини чи готової продукції — або через сезонність, або через уповільнення збуту. Також позитивною зміною є зростання грошових коштів на 332,24%, що свідчить про покращення платоспроможності підприємства. Зниження інших оборотних активів (зокрема витрат майбутніх періодів) не є суттєвим, а їх частка у структурі не перевищує 3%.

Загалом структура активів у 2023 році свідчить про перерозподіл коштів з дебіторської заборгованості у запаси та грошові кошти. Це може бути стратегічним кроком щодо підвищення ліквідності, але водночас вказує на необхідність посилення контролю за ефективністю обігу оборотних активів.

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємства джерела формування активів відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та розвитку. Вони поділяються на власні (власний капітал) та залучені (довгострокові та короткострокові зобов'язання). Для аналізу використовуються дані балансу підприємства на початок і кінець звітної та попередньої періодів (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства*

Показники	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн	1900	36 662	32 347	-4 315	-11,77
1. Власний капітал, тис. грн	1495	30517	27406	-3 111	-10,19
– в % до усіх джерел		83,25	84,73	-	1,48 п.п.

Продовження табл. 2.6.

Показники	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	Відхилення	
				абс.	%
1.1. Наявність власних оборотних активів, тис. грн	1495 – 1095 або 1495 + 1595 – 1095	25 972	22 271	-3 701	-14,25
– в % до усіх джерел		70,84	68,87	-	-1,97 п.п.
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн	1595	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн	1500÷1515	-	-	-	-
Ю – в % до усіх джерел					
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн	1520, 1525	-	-	-	-
– в % до усіх джерел					
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	1695	6 145	4 941	-1 204	-19,60
– в % до усіх джерел		16,76	15,27	-	-1,49 п.п.
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн	1600, 1610	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн	1600	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн	1605, 1615÷1645	4865	4617	-248	-5,10
– в % до усіх джерел		13,27	14,27	—	1,0 п.п.
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн	1660	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
3.4. Інші поточні зобов'язання	1665,1690	1280	324	-956	-74,69
– в % до усіх джерел		3,49	1,00	-	-2,50 п.п.
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис. грн	1700	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства та методичним підходом [21]

У звітному 2023 році загальна сума джерел формування активів підприємства зменшилася на 4 315 тис. грн, або на 11,77% порівняно з початком року, що свідчить про загальне скорочення фінансових ресурсів, залучених у господарську діяльність.

Основним джерелом фінансування активів, як і в попередньому періоді, залишається власний капітал, частка якого зросла з 83,25% до 84,73% у структурі балансу. Попри абсолютне зменшення на 3 111 тис. грн (-10,19%), його відносна частка зросла, що вказує на стабільну фінансову політику підприємства та збереження самофінансування як пріоритетного джерела.

Наявність власних оборотних активів також скоротилася на 3 701 тис. грн або 14,25%, що потенційно може свідчити про менші обсяги фінансового резерву для покриття поточних зобов'язань та обігових потреб підприємства. Це може впливати на зниження ліквідності підприємства.

Поточні зобов'язання і забезпечення зменшилися на 1 204 тис. грн (-19,6%), зокрема через значне скорочення інших поточних зобов'язань на 956 тис. грн, що є позитивним фактором з точки зору зниження боргового навантаження. Однак при цьому відбулося зменшення кредиторської заборгованості на 248 тис. грн (- 5,1%), що може свідчити про швидкі темпи у розрахунках з постачальниками та зниження ризику фінансових труднощів.

Довгострокові зобов'язання та забезпечення на підприємстві відсутні, що означає відсутність довгострокової заборгованості, але водночас — і обмежений доступ до довгострокового інвестування.

Зменшення загальної суми джерел активів та скорочення обігового капіталу може мати негативний вплив на обсяг виробництва, оперативність розрахунків, темпи розвитку та конкурентоспроможність підприємства. Натомість зменшення поточних зобов'язань і збереження високої частки власного капіталу свідчить про відносну фінансову стабільність підприємства та низький рівень боргового ризику.

Для покращення фінансового стану доцільно:

- зменшити частку кредиторської заборгованості в загальній структурі зобов'язань;
- активізувати роботу щодо залучення довгострокових інвестицій;
- покращити використання оборотних активів для підвищення обсягів реалізації.

Аналіз динаміки фінансового результату діяльності підприємства проводиться за даними форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз фінансового результату від основної операційної діяльності*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн	Звітний рік, тис. грн	Відхилення	
				тис. грн	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	40 071	27 858	-12 213	-30,48
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	32 041	21 539	-10 502	-32,78
3. Валовий прибуток	2090 (2095)	8 030	6 319	-1 711	-21,31
4. Адміністративні витрати	2130	4 426	4 665	239	5,40
5. Витрати на збут	2150	671	1 039	368	54,85
6. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050- -2130-2150	2 933	615	-2 318	-79,03

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства та методичним підходом [21]

Як показують дані табл. 2.7, у звітному році ТОВ «Чорноморська іграшка» отримало прибуток від основної операційної діяльності в сумі 615 тис. грн, що на 2 318 тис. грн менше, ніж у попередньому році. Така динаміка є негативною та пояснюється насамперед зменшенням чистого доходу від реалізації продукції на 12 213 тис. грн (-30,48%), що свідчить про зниження попиту на продукцію або скорочення обсягів її реалізації.

Водночас собівартість реалізованої продукції зменшилася на 32,78%, але темпи скорочення доходу перевищили темпи зменшення витрат, що негативно вплинуло на фінансовий результат.

Значне зростання витрат на збут (54,85%) також негативно вплинуло на прибутковість діяльності. Адміністративні витрати зросли помірно (5,4%).

Загалом, ефективність основної діяльності підприємства у звітному періоді знизилася. Це вимагає пошуку шляхів підвищення дохідності, зменшення ви-

трат, оптимізації збутової політики та контролю за адміністративними витратами.

Рентабельність виробництва є ключовим показником, що характеризує ефективність використання виробничих ресурсів підприємства, а також здатність підприємства отримувати прибуток від основної діяльності. Вона відображає відношення прибутку до витрат або доходів і дає змогу оцінити, наскільки успішно підприємство контролює свої витрати та збільшує доходи (табл. 2.8.).

Таблиця 2.8 - Аналіз рентабельності виробництва*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Прибуток до оподаткування, тис. грн	2230	-70	-2300	-103,14
2. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн	31099	32006,5	907,5	2,92
3. Середня річна вартість оборотних активів, тис. грн*	31543	32540,5	997,5	3,16
4. Середня річна вартість виробничих засобів, тис. грн	62642	64547	1905	3,04
5. Рентабельність виробництва, %	3,56	-0,11	-3,67	x

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства та методичним підходом [21]

Розрахунок рентабельності виробництва

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Середня вартість виробничих засобів}}{\text{Прибуток до оподаткування}} \times 100\%$$

Попередній рік:

$$\text{Рентабельність попередній} = \frac{2230}{3620862642} \times 100\% = 3,56\%$$

Звітний рік:

$$\text{Рентабельність звітний} = \frac{-70}{64547} \times 100\% = -0,11\%$$

Рентабельність виробництва знизилась з 3,56 % у попередньому році до – 0,11 % у звітному, що свідчить про падіння ефективності використання виробничих засобів на 3,67 п.п. або на 3,08 %. Це може бути пов'язано зі зниженням прибутку, а також зменшенням оборотних активів. Підприємству доцільно провести аналіз причин зниження рентабельності для пошуку шляхів її підвищення.

Аналіз впливу факторів методом ланцюгових підстановок

Базова формула:

$$P = \frac{\Pi}{OЗ + OА} \cdot 100$$

Крок 1. Вплив прибутку при постійних середніх активах:

$$P1 = \frac{-70}{62642} \cdot 100 \approx -0,11\% \Rightarrow \Delta P1 = -0,11\% - 3,56\% = -3,67 \text{ п.п.}$$

Крок 2. Вплив основних засобів:

$$B32 = 32006,5 + 31543 = 63549,5 \Rightarrow P2 = \frac{-70}{63549,5} \cdot 100 \approx -0,11\% \Rightarrow \Delta = -0,11\% -$$

$(-0,11\%) = 0 \text{ п.п.}$

Крок 3. Вплив оборотних активів:

$$B33 = 32006,5 + 32540,5 = 64547 \Rightarrow P3 = \frac{-70}{64547} \cdot 100 \approx -0,11\% \Rightarrow \Delta P3 = -0,11\% -$$

$0,11\% = 0 \text{ п.п.}$

У звітному році рівень рентабельності виробництва зменшився на 3,67 п.п. Основним фактором зниження стало зменшення прибутку до оподаткування ($-3,67 \text{ п.п.}$).

У табл. 2.9 наведено динаміку показників рентабельності продукції ТОВ «Чорноморська іграшка» за два звітні періоди.

Таблиця 2.9 - Формування та динаміка рентабельності продукції*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	40 071	27 858	-12 213	-30,48
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	32 041	21 539	-10 502	-32,78
3. Валовий прибуток (збиток), тис. грн	8 030	6 319	-1 711	-21,31
4. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн	2 933	615	-2 318	-79,02
5. Рентабельність продукції [як відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції], %	$(8\ 030 / 32\ 041) \times 100 = 25,06$	$(6\ 319 / 21\ 539) \times 100 = 29,34$	4,28	17,07
6. Рентабельність продукції [як відношення валового прибутку до чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг], %	$(8\ 030 / 40\ 071) \times 100 = 20,03$	$(6\ 319 / 27\ 858) \times 100 = 22,69$	2,66	13,28

* Розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності підприємства та методичним підходом [21]

Рентабельність продукції характеризує рівень прибутковості виробничої діяльності підприємства та визначається як співвідношення прибутку до витрат

або доходу. У практиці бухгалтерського обліку та фінансового аналізу рентабельність продукції може розраховуватись за кількома формулами:

1. За формулою: валовий прибуток / собівартість реалізованої продукції × 100

Попередній рік: $(8\ 030 / 32\ 041) \times 100 = 25,06\%$

Звітний рік: $(6\ 319 / 21\ 539) \times 100 = 29,34\%$

Висновок: Показник зріс на 4,28 п.п., що свідчить про підвищення ефективності використання виробничих ресурсів.

2. За формулою: валовий прибуток / чистий дохід × 100

Попередній рік: $(8\ 030 / 40\ 071) \times 100 = 20,03\%$

Звітний рік: $(6\ 319 / 27\ 858) \times 100 = 22,69\%$

Висновок: Збільшення на 2,66 п.п. свідчить про зростання прибутковості одиниці реалізованої продукції.

3. За формулою: прибуток від реалізації / собівартість реалізованої продукції × 100%.

Попередній рік: $(2\ 933 / 32\ 041) \times 100 = 9,15\%$

Звітний рік: $(615 / 21\ 539) \times 100 = 2,86\%$

Висновок: Падіння на 6,29 п.п., що вказує на значне зменшення фінансового результату через зростання витрат на збут і адміністративних витрат.

4. За формулою: прибуток від реалізації / чистий дохід × 100%.

Попередній рік: $(2\ 933 / 40\ 071) \times 100 = 7,32\%$

Звітний рік: $(615 / 27\ 858) \times 100 = 2,21\%$

Висновок: Зменшення на 5,11 п.п. вказує на зниження загальної рентабельності продукції.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ У ТОВ «ЧОРНОМОРСЬКА ІГРАШКА»

3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

В ТОВ «Чорноморська іграшка» бухгалтерський облік здійснюється згідно з Наказом №1 «Про облікову політику підприємства і організацію бухгалтерського обліку на підприємстві у 2023 році» і згідно з Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність».

Наказ № 1 «Про облікову політику підприємства і організацію бухгалтерського обліку на підприємстві у 2023 році» містить у собі загальні відомості:

– облікова політика застосовується так, щоб фінансові звіти повністю відповідали всім вимогам Закону і кожному конкретному П(С)БО. Застосовується перш за все ті підходи і методи для ведення бухгалтерського обліку і представлення інформації у фінансових звітах, які передбачені П(С)БО і найбільш адаптовані до діяльності підприємства;

– згідно з П(С)БО 1 ведення бухгалтерського обліку і складання фінансових звітів (окрім звіту про рух грошових коштів) проводиться за принципом нарахування і так, щоб результат операцій і інших подій відображалися в облікових регістрах і фінансових звітах тоді, коли вони мали місце, а не тоді, коли підприємство отримує або сплачує кошти. Такий підхід до складання фінансових звітів дає можливість інформувати користувачів не тільки про надходження або сплату грошових коштів у минулому, а й зобов'язаннях сплачувати кошти або надходження їх в майбутньому;

– згідно П(С) БО 7 основними засобами визнаються матеріальні активи, які використовуються підприємством у виробництві або постачанні товарів і надання послуг, для адміністративних цілей і використовуватимуться, як очікується впродовж більш за один рік;

– згідно П(С) БО 8 бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться за первинною вартістю і формується згідно з п.11-17. Амортизацію нематеріальних активів здійснюють прямолінійним методом. Термін корисного використання

нематеріальних активів встановлено по групам;

- на інші необоротні матеріальні активи, які враховуються на рахунку 11, нараховувати знос у розмірі 100% при введенні їх в експлуатацію згідно п.11 П(С) БО 7;

- для обліку і узагальнення інформації про фінансові результати підприємства використовувати рахунок 79 «Фінансові результати», на якому визначається прибуток або збиток шляхом щоквартального порівняння дебетових оборотів з кредитовими. Для виявлення остаточного результату рахунок 79 по закінченню року закривати на 44 рахунок «Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)». Дані по цьому рахунку використовувати у фінансовій звітності підприємства;

- за ведення бухгалтерського обліку на підприємстві відповідає головний бухгалтер, в його обов'язки входить: забезпечення дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку; складання і подання в установлені терміни фінансової і статистичної звітності; організація контролю за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; брати участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства; вести бухгалтерський облік на підприємстві по автоматизованій системі обробки даних;

- податковий облік здійснюється згідно законодавству України;

- фінансова звітність представляється кожного кварталу у складі: форми №1 «Баланс», форми №2 «Звіт о фінансових результатах» до 30 числа місяця, наступного за звітним кварталом; кожного року у складі: форми №1 «Баланс», форми №2 «Звіт о фінансових результатах», форми №3 «Звіт про рух грошових коштів», форми №4 «Звіт про власний капітал», форми №5 «Примітки річної фінансової звітності» до 1 березня наступного за звітним роком (згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. №996-XIV.

Склад бухгалтерської служби ТОВ «Чорноморська іграшка» наведено на рисунку 3.1. а їх функціональні обов'язки в таблиці 3.1.

Рис. 3.1 - Структура бухгалтерської служби ТОВ “Чорноморська іграшка”

Організація бухгалтерського обліку та фінансової звітності у ТОВ „Чорноморська іграшка” ґрунтується на принципах автономності підприємства, безперервності діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і витрат, повного висвітлення, послідовності, обачності, превалювання змісту над формою та єдиного грошового вимірника, що має забезпечити одержання достовірної, якісної, своєчасної та доступної для розуміння інформації з метою прийняття її користувачами відповідних рішень.

Таблиця 3.1 - Функціональні обов’язки бухгалтерської служби підприємства

Посада	Скорочений зміст службових обов’язків
Головний бухгалтер	Загальне керування обліком та звітністю. Організовує контроль та ревізію у підрозділах. Перевіряє та підписує первинну та річну бухгалтерську документацію. Веде облік валових витрат та валових доходів підприємства. Облік ЗЕД підприємства. Облік розрахунків з постачальниками послуг. Облік валютних операцій та розрахунків по податкам та платежам. Укладає та надає фінансову, статистичну та податкову звітність підприємства. Веде облік витрат за рахунками 23, 25, 26, 91, 92, 93, 94.
Заступник головного бухгалтера	Складає періодичну та бухгалтерську звітність по виробництву. Веде облік за рахунками 10, 11, 12, 13, 15, 22. Нараховує амортизацію ОЗ. Веде облік за рахунками 631. Веде облік матеріалів на підприємстві. Складає оборотні відомості за матеріальними рахунками 20, 28 та ін. Веде облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. Складає та оброблює відомості по рахункам 63, 372. Веде облік грошових коштів за рахунками 301, 311, 333.
Бухгалтер з обліку реалізації і розрахунків з покупцями	Веде облік реалізації готової продукції, товарів, надання послуг, реалізації оборотних та необоротних активів резидентам та нерезидентам по кожному покупцеві та виду продукції. Здійснює облік розрахунків з покупцями за рахунком 361. Забезпечує складання оперативної-статистичної та бухгалтерської звітності по реалізації продукції.
Бухгалтер з обліку розрахунків по оплаті праці - касир	Приймає готівкові грошові кошти і оформлює касові документи. Веде облік на рахунку 301, 661. Приймає і видає готівку, веде касову книгу, складає реєстри депонованих сум, складає звіт по касі. Складає платіжні відомості на оплату праці. Складає зведені відомості обліку праці та заробітної платні. Оформляє звітність до органів соціального страхування. Складає довідки про суми нарахованої заробітної плати.

Господарські операції підприємства, що впливають на стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів, відображаються у бухгалтерському обліку методом їх суцільного і безперервного документування. Записи в облікових регістрах здійснюються на підставі первинних документів, тобто письмових свідоцтв, що фіксують, підтверджують господарські операції та надають юридичної сили даним бухгалтерського обліку.

Первинні документи складаються на обчислювальних машинах у момент проведення кожної господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення. Відповідальність за своєчасне і якісне складання документів, надання їх для відображення у бухгалтерському обліку, за достовірність наведених у документах даних несуть особи, які склали, надрукували і підписали ці документи.

Бухгалтерські документи для надання їм юридичної сили і доказовості повинні мати обов'язкові реквізити, перелік яких, залежно від виду документів, визначається Законами України та іншими нормативними документами міністерств та відомств, а також самим підприємством.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться за автоматизованою формою – „1-С Підприємництво 7.7”. Підставою для записів в реєстри бухгалтерського обліку є первинні документи, які фіксують факт здійснення господарської операції, акти, бухгалтерські довідки та розрахунки бухгалтерії.

Використання комп'ютерної форми дає змогу знизити трудомісткість робіт, підвищити рівень оперативності, точності, якості облікової інформації.

Інформація, що міститься у взятих до обліку первинних документах і необхідна для відображення у бухгалтерському обліку, фіксується у програмі 1С:Бухгалтерія, де вона нагромаджується та систематизується в облікових регістрах різноманітних форм (оборотно-сальдова відомість, оборотно-сальдова відомість по рахунках, картки рахунків, зведені проводки, головна книга тощо).

В цій же програмі інформація про господарські операції підприємства за звітний період узагальнюється у вигляді фінансових (бухгалтерських) звітів.

З метою упорядкування руху та своєчасного відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку на заводі встановлено *графіки документообороту*, які встановлюють чітко рух (переміщення) документів по підрозділах підприємства та виконавців, через які проходить кожен первинний документ, визначають максимальний термін його перебування в підрозділі, терміни для відображення в обліку.

Форма ведення бухгалтерського обліку на ТОВ „Чорноморська іграшка” – *автоматизована*. На даний момент в бухгалтерії підприємства використовують програму «*1С: Бухгалтерія*» 7.7 версія.

Основним способом реєстрації господарських операцій в обліку є введення в програму документів, що відповідають первинним документам бухгалтерського обліку – бухгалтерські проводки за документами, будь-які регістри аналітичного та синтетичного обліку, а також звітність формуються автоматично. Слід зазначити, що ця програма дозволяє вести аналітичний облік рахунками в будь-якому розрізі та ступені деталізації (субконто).

Головною задачею бухгалтерського обліку на підприємстві являється як одержання точної та достовірної інформації про господарчі процеси в результатах діяльності підприємства, так і для використання кредиторами, податковими, фінансовими та банківськими органами та іншими зацікавленими юридичними та фізичними особами. Функції облікового персоналу:

- облік, аналіз і контроль за необоротними активами, оборотними активами, власним капіталом та довгостроковими і короткостроковими обов’язками, формуванням доходів і результатів діяльності;
- забезпеченням наявності первинної документації і своєчасної обробки первинних документів;
- забезпечення повного відображення усіх витрат підприємства і прибутків, постійне порівняння прибутків з витратами, виявлення спільних фінансових результатів діяльності підприємства;
- оформлення матеріалів, пов’язаних з нестачею і відшкодуванням втрати від нестачі, розкрадання і порчі активів підприємства.

3.2. Облік і контроль кредиторської заборгованості на підприємстві

Організація обліку заборгованості на підприємстві здійснюється відповідно до чинних нормативних та законодавчих актів. Облік розрахунків з кредиторами регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 „Зобов'язання”.

Основним кредитором для виробничого підприємства є постачальники та підрядники. Аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками здійснюється за кожною юридичною або фізичною особою постачальником, в розрізі договорі та рахунків. Розрахунки з постачальниками та підрядниками, в залежності від того, проводилась попередня оплата чи оплата після отримання товарів (робіт, послуг) відображаються за кредитом рахунків грошових коштів та дебетом субрахунку 371 „Розрахунки за виданими авансами” (авансова оплата) чи 631 „Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками” (якщо оплата здійснюється після отримання продукції, робіт, послуг).

За кредитом субрахунку 631 „Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками” обліковують суми заборгованостей, що дорівнюють вартості товарно-матеріальних цінностей, які приймають на баланс, а також робіт, послуг у кореспонденції з рахунками обліку цих цінностей, а за дебетом сплата та зарахування заборгованості перед постачальником.

У ТОВ «Чорноморська іграшка» облік розрахунків з постачальниками здійснюють на 3-х субрахунках:

6311 «Розрахунки з постачальниками ТМЦ»

6312 «Розрахунки з постачальниками послуг»

632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»

За кредитом субрахунку 631 „Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками” обліковують суми заборгованостей, що дорівнюють вартості товарно-матеріальних цінностей, які приймають на баланс, а також робіт, послуг у кореспонденції з рахунками обліку цих цінностей.

В таблиці 3.2. покажемо порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку розрахунків з вітчизняними та іноземними постачальниками та підрядниками на підприємстві в 2023 р.

Таблиця 3.2 – Кореспонденція рахунків по обліку розрахунків з постачальниками у ТОВ «Чорноморська іграшка»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НА РАХУНКУ				
6311 «РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТМЦ»				
Сальдо на 01.01.2023 р. по рахунку 6311				Д-т. 4997414,64
1	Перераховано грошові кошти постачальникам ТМЦ із поточного рахунку		311	21073375,67
2	Проведені розрахунки з постачальниками через підзвітних осіб	6311	3721	19213,36
3	Проведено взаємозалік серед постачальників послуг		6312	41420,00
Всього оборот по Д-ту. рах. 6311				21134009,03
1	Отримано основні засоби	1521	6311	90492,00
2	Оприбутковані малоцінні необоротні матеріальні активи	153		17216,90
3	Отримано нематеріальні активи	154		
4	Оприбутковано на склад сировину і матеріали	201		17943491,31
5	Оприбутковано ПММ	203		999975,52
6	Оприбутковано будівельні матеріали	205		955668,27
7	Оприбутковано запасні частини	207		1548685,33
8	Оприбутковано інші матеріали від постачальників	209		32830,19
9	Оприбутковано МШП на склад	22		149932,68
10	Збільшено вартість напівфабрикатів на суму витрат	2522		
11	Оприбутковано на склад товар	281		526842,72
12	Повернуто безготівкові грошові кошти на поточний рахунок від постачальників	311		26847,49
13	Відображена сума ПДВ	6441		4185152,40
Всього по К-ту. рах. 6311				26477134,81
Сальдо на 31.12.2023 р. по рахунку 6311				Кт. 345711,14
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НА РАХУНКУ				
6312 «РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ПОСЛУГ»				
Сальдо на 01.01.2023 р. по рахунку 6312				Дт. 01122063,31
1	Перераховано грошові кошти постачальникам послуг із поточного рахунку	6312	311	7201296,20
Всього оборот по Д-ту. рах. 6312				
1	Проведено ремонт основних засобів	1522	6312	100660,00
2	Транспортні витрати на придбання малоцінних необоротних матеріальних активів	153		372,77
3	Отримано транспортні послуги на перевезення сировини і матеріалів	201		17987,77
4	Отримано транспортні послуги на перевезення палива	203		964,54

Продовження таблиці 3.2.

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
5	Отримано транспортні послуги на перевезення будівельних матеріалів	205		4755,15
6	Отримано транспортні послуги на перевезення запасних частин	207		8358,64
7	Отримано транспортні послуги на перевезення МШП	22		1426,39
8	Відображено витрати на виробництво	23		3307273,02
9	Повернуто безготівкові грошові кошти на поточний рахунок від постачальників	311		602362,46
10	Відображено витрати майбутніх періодів	39		200250,00
11	Проведено взаємозалік серед постачальників ТМЦ	6311		41420,00
12	Відображена сума ПДВ	6441		1233104,94
13	Отримано витрати адміністративного призначення	92		1491904,13
14	Отримано витрати здійснені на збут продукції	93		10614,77
15	Отримано інші операційні витрати	949		69312,87
Всього по К-ту. рах. 6312				8102136,84
Сальдо на 31.12.2023 р. по рахунку 6312				Дт. 221222,67

Послідовність синтетичного і аналітичного обліку на цьому рахунку така: на основі первинних документів проводять записи у відомість аналітичного обліку, в якій відкрито аналітичні рахунки в розрізі окремих постачальників та підрядників, вказано суми початкового сальдо за кожним із них. Якщо протягом звітного періоду (місяця) з одним із постачальників відбулася більше ніж одна операція одержання цінностей чи оплати, то виникає необхідність ці операції узагальнити в окремому документі – Реєстрі розрахунків із постачальниками і підрядниками, підсумкові суми з яких у розрізі кореспондуючих рахунків переносять у відомість. Після такого рознесення у відомості виводиться сальдо на кінець місяця за всіма аналітичними рахунками, після чого підбивається сальдо загалом за рахунком у результаті додавання окремо дебетових і кредитових залишків. Таким чином, сальдо на рахунку 63 „Розрахунки з постачальниками і підрядниками” може бути розгорнутим, тобто дебетовим і кредитовим одночасно.

Розрахунки за податками і платежами ведеться на підприємстві на рахунку 64 до якого відкриті 3 субрахунки першого порядку і 10 субрахунків другого порядку а саме:

641 «Розрахунки за податками і платежами» має такі субрахунки:

- 6411 «Розрахунки по податку на додану вартість»
- 6413 «Податок на доходи фізичних осіб»
- 6414 «Податки на майно (земля, транспорт)»
- 6415 «Ресурсні платежі (вода, забруднення навколишнього середовища)»
- 6417 «Податок на прибуток»
- 643 «Податкове зобов'язання»
- 644 «Податковий кредит» має такі субрахунки:
- 6441 «Податковий кредит»
- 6442 «Неотриманні податкові накладні»

По дебету рахунків відображається сума перерахованих податків до бюджету та інші операції зі зменшення заборгованості по нарахованим податкам. По кредиту субрахунків до рахунку 641 відображається нарахування заборгованості підприємства по податкам, зборам та платежам. Сальдо на цих рахунках може бути як по дебету так і по кредиту. Заборгованість по дебету – це дебіторська (нам винні), а по кредиту – кредиторська (ми винні). В таблиці 3.3. представлено порядок розрахунків за податками і платежами

Таблиця 3.3 - Порядок розрахунків з бюджетом по податкам та платежам

Зміст господарської операції	Кор-ючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
<i>Облік на рахунку 6411 «Розрахунки по податку на додану вартість»</i>			
Кредиторська заборгованість на 01.01.23 р.			126744,00
Відображено право на податковий кредит	6411	6442	4121990,65
Списано з Казначейського рахунку ПДВ в бюджет	6411	313	1102957,00
Всього оборот по дебету			5224947,65
Нараховано податкове зобов'язання з реалізації покупцям продукції			
- готової продукції, товарі, послуг (за безготівковий розрахунок)	643	6411	4782596,87
Всього оборот по кредиту			4782596,87
Дебіторська заборгованість на 31.12.23 р.			315606,78
<i>Облік на рахунку 6413 «Податок на доходи фізичних осіб»</i>			
Дебіторська заборгованість на 01.10.23 р.			46083,63
Перераховано кошти з поточного рахунку в бюджет	6413	311	761753,16
Всього оборот по дебету			761753,16

Продовження таблиці 3.3.

Зміст господарської операції	Кор-ючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
Утримано ПДФО з заробітної плати	661	6413	667848,74
Утримано ПДФО з доходу учасників (дивідендів)	671		138200,00
Всього оборот по кредиту			806048,74
Дебіторська заборгованість на 31.12.23 р.			1788,05
<i>Облік на рахунку 6414 «Податки на майно (земля, транспорт)»</i>			
Кредиторська заборгованість на 01.01.23 р.			32674,51
Перераховано податки з поточного рахунку	6414	311	367941,20
Всього оборот по дебету			367941,20
Віднесено до складу адміністративних витрат нараховані податки	92	6414	383851,39
Всього оборот по кредиту			383851,39
Кредиторська заборгованість на 31.12.23 р.			48584,70
<i>Облік на рахунку 6415 «Ресурсні платежі (вода, забруднення навколишнього середовища)»</i>			
Кредиторська заборгованість на 01.01.23 р.			877,23
Перераховано податки з поточного рахунку	6415	311	3920,09
Всього оборот по дебету			3920,09
Віднесено до складу витрат нараховані податки	92	6415	3630,39
Всього оборот по кредиту			3630,39
Кредиторська заборгованість на 31.12.23 р.			587,53
<i>Облік на рахунку 6417 «Податок на прибуток»</i>			
Кредиторська заборгованість на 01.01.23 р.			399384,99
Перераховано податки з поточного рахунку	6417	311	739714,00
Всього оборот по дебету			739714,00
Нараховано податок на прибуток	981	6417	21393,00
Донараховано податок на прибуток по акту перевірки	441		255793,00
Всього оборот по кредиту			277186,00
Дебіторська заборгованість на 31.12.23 р.			63143,01
<i>Облік на рахунку 6422 «Військовий збір»</i>			
Кредиторська заборгованість на 01.01.23 р.			4058,88
Перераховано податки з поточного рахунку	6422	311	93760,63
Всього оборот по дебету			93760,63
Утримано військовий збір з заробітної плати	661	6422	56156,47
Утримано військовий збір з доходу учасників (дивідендів)	671		41460,00
Всього оборот по кредиту			97616,47
Дебіторська заборгованість на 31.12.23 р.			203,04
<i>Облік на рахунку 643 «Податкове зобов'язання»</i>			
Дебіторська заборгованість на 01.01.23 р.			963253,01
Нараховано податкове зобов'язання по ПДВ	643	6411	4782596,87
Всього оборот по дебету			4782596,87
Відображено суму ПДВ від реалізації:			
готової продукції	701	643	677743,97
товарів	702		117478,33
послуг	703		4649814,93
необоротних активів	742		7480,00
орендних операцій	713		2808,29
Всього оборот по кредиту			
Дебіторська заборгованість на 31.12.23 р.			265324,36

Продовження таблиці 3.3.

Зміст господарської операції	Кор-ючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
<i>Облік на рахунку 6441 «Податковий кредит»</i>			
Кредиторська заборгованість на 01.01.23 р.			1269077,13
Відображено податковий кредит від постачальників ТМЦ	6441	6311	4185152,40
Відображено податковий кредит від постачальників послуг		6312	1011369,39
Взаємозалік		6442	
Всього оборот по дебету			5196521,79
Відображено суму ПДВ по не отриманим податковим накладним	6442	6441	4271589,55
Віднесено на витрати не відшкодований ПДВ	6441		34216,29
Всього оборот по кредиту			4305795,84
Кредиторська заборгованість на 31.12.23 р.			378351,18
<i>Облік на рахунку 6442 «Не отримані податкові накладні»</i>			
Дебіторська заборгованість на 01.01.23 р.			228456,64
Взаємозалік	6442	6441	4271579,55
Всього оборот по дебету			
Відображено податковий кредит	6411	6442	4121990,65
Всього оборот по кредиту			4121990,65
Дебіторська заборгованість на 31.12.23 р.			378045,54

Синтетичний облік розрахунків з оплати праці здійснюється на трьох субрахунках активно- пасивного рахунку 66 "Розрахунки за виплатами працівникам".

В ТОВ «Чорноморська іграшка» для обліку витрат за елементами використовують рахунки класу 9. Під час нарахування виплат працівникам проводяться утримання (по дебету 661 рахунка) та нарахування ЄСВ по дебету 91 (для виробничих працівників), 92 (для адміністративного персоналу та працівників відділу охорони) та 93 (для працівників збуту) рахунків та кредиту 65 рахунків, із застосування діючих ставок.

Після здійснення нарахувань виплат працівникам, нарахувань та утримань внесків до банку надсилається грошовий чек на видачу готівки з метою виплати заробітної плати, за допомогою системи «Клієнт-Банк» формуються та надсилаються до банку платіжні доручення окремі на єдиний соціальний внесок, ПДФО та військовий збір.

ТОВ «Чорноморська іграшка» виплачує заробітну плату два рази на місяць. Аванс за першу половину місяця. Підприємство сплачує єдиний соціальний внесок під час виплати авансів з заробітної плати та другої її частини в місяці, наступному за звітним.

Регістрами обліку по рахунку 661 „Розрахунки з оплати праці, і 65 „Розрахунки за страхуванням” є зведена відомість по обліку заробітної плати .

Дані з розрахункової відомості "Належить до виплати" переносять у платіжну відомість, що служить підставою для виплати заробітної плати за звітний місяць (або другу половину).

На виплату зарплати складається відомість на виплату грошових коштів. У відомостях вказуються П.І.Б. осіб якому підлягає виплата певної суми, що також зазначена у відомості, дістаючи грошові кошти в касі підприємства в касира, працівники підприємства проставляють підпису у відомості на проти своєму прізвищі й суми яка належить йому до виплати.

На титульному аркуші відомості проставляється дозвіл на видачу грошей за підписом керівника підприємства й головного бухгалтера.

Після закінчення трьох робочих днів після одержання грошей з банку відповідно до розрахунково-платіжних відомостей для видачі заробітної плати й інших виплат касир у платіжній відомості проти прізвища працівника, що не одержав належної суми, на місці його розпису ставить оцінку "депоновано" і становить реєстр депонованих сум. Суми не виданої заробітної плати здаються в банк у день закриття платіжних відомостей. В оголошенні на здачу робиться запис "депоновані суми", щоб надалі банк міг відпускати по чеку організації ці засоби.

В таблиці 3.4 покажемо облік нарахування заробітної плати та ЄСВ, а також утримання із ФОП.

Таблиця 3.4 - Облік заробітної плати й нарахувань внесків в органи соціального страхування і податків в бюджет у ТОВ «Чорноморська іграшка».

Зміст операції	Кор-ція рах.		Сума, грн.
	Д-т.	Д-т.	
Нарахована заробітна плата й збори на соціальне страхування:			
Нарахована зарплата робітникам:			
виробничим	23		645782,26
загальновиробничим	91		949369,98
адміністрації	92	661	2020446,28
відділу збуту	93		82272,41
лікарняні за рахунок підприємства	949		10247,24
лікарняні за рахунок фонду соціального страхування	652		39405,68
Нараховано декретні за рахунок фонду страхування	652	663	43786,26

Нарахований єдиний соціальний внесок на зарплату робітникам:			
виробничим	23		142072,13
загальновиробничим	91	651	204717,50
адміністрації	92		483755,78
відділу збуту	93		18099,93
лікарняні	949		9159,94
Утримання із заробітної плати:			
- податок на доходи фізичних осіб		6413	667848,74
- військовий збір	661	6422	56156,47
- аліменти		6851	5748,64
Перераховані збори та податок із ФОП:			
- збір на державне пенсійне страхування (ЄСВ)	651	311	838566,03
- податок на доходи фізичних осіб	6413	311	623553,16
- військовий збір	6422	311	52300,63
Виплачено заробітну плату працівникам (на карткові рахунки)	661	333	3018529,49

Розрахунки з учасниками ТОВ «Чорноморська іграшка» по виплатах дивідендів здійснюється на рахунку 671. По кредиту здійснюється нарахування дивідендів за рахунок чистого прибутку підприємства, а за дебетом утримання обов'язкових податків та виплата.

В таблиці 3.5. показано облік розрахунків з учасникам на досліджуваному підприємстві.

Таблиця 3.5 – Облік розрахунків з учасниками

Зміст господарської операції	Кор-ючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
Кредиторська заборгованість на 01.01.2023 р.			0,00
Перераховано грошові кошти з поточного рахунку в погашення заборгованості перед учасниками		311	800000,00
Утримано податок на доходи фізичних осіб з доходів фізичних осіб за нарахованими дивідендами		6413	138200,00
Утримано військовий збір з доходів фізичних осіб за нарахованими дивідендами	671	6422	41460,00
Всього оборот по дебету			979660,00
Нараховано заборгованість перед учасниками по дивідендам	443	671	2764000,00
Всього оборот по кредиту			2764000,00
Кредиторська заборгованість на 31.12.2023 р.			1784340,00

Розрахунки з іншими кредиторами ведуться на субрахунку 685 за такими операціями:

- з організаціями некомерційного характеру (науково-дослідні установи, навчальні заклади, установи охорони здоров'я, культури, спорту тощо);
- за нарахованими аліментами;

- за цивільно-правовими договорами;
- за іншими операціями з юридичними і фізичними особами.

Кореспонденція рахунків може бути різноманітною - залежно від характеру взаємовідносин між сторонами та використовуваних форм розрахунків.

У дебеті субрахунка 685 відображається передача грошових та майнових активів іншим юридичними та фізичним особам, а в кредиті - отримання від них грошей, майна, робіт і послуг(табл. 3.6)

Таблиця 3.6 - Облік розрахунків з іншими кредиторами

Зміст господарської операції	Кор-ючі рахунки		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
<i>Облік на рахунку 6851 «Розрахунки з іншими кредиторами»</i>			
Дебіторська заборгованість на 01.01.2023 р.			20074,88
Перераховано грошові кошти з поточного рахунку в погашення заборгованості перед кредиторами	6851	311	5748,64
Всього оборот по дебету			5748,64
Нараховано заборгованість перед кредиторами:			
- за отриманими коштами	301	6851	145300,00
аліменти	661		5748,64
Всього оборот по кредиту			151048,64
Кредиторська заборгованість на 31.12.2023 р.			125225,12

Види й форми розрахунків які застосовуються на підприємстві для розрахунків з кредиторами представлено в додатку Д. Згідно з діючим законодавством на підприємстві застосовуються розрахунки з використання грошових коштів, а також шляхом обміну (бартерні операції). При розрахунках коштами виникають розрахунки безготівкові й готівкові. Безготівкові розрахунки проводяться з використанням таких форм: платіжних доручень, платіжних вимог-доручень, розрахункових чеків, акредитивів, векселів.

При перевірці кредиторської заборгованості об'єктом дослідження є:

- договори між контрагентами, де однією зі сторін виступає клієнт;
- первинні документи, що підтверджують факт виконання (невиконання) умов договорів;
- реєстри обліку по рахунках, в яких зосереджена інформація про розрахунки за договорами;
- фінансова звітність клієнта;
- документи, що підтверджують претензійну роботу (акти звірки, претензії).

Кредиторська заборгованість, що знайшли відображення в фінансовій звітності, повинна бути підтверджена договорами, які мають юридичну силу.

Послідовність проведення перевірки дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві наведена в додатку Е.

З початку при перевірці дебіторської та кредиторської заборгованості проводиться оцінка системи внутрішнього контролю за допомогою тесту, за результатами якого оцінюється ступінь аудиторського ризику.

Правильна оцінка системи внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості дає можливість аудитору розробити програму аудиту, визначити кількість, види та обсяг аудиторських процедур. Для проведення оцінки системи внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості складають тест. За результатами тесту внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості визначають величину аудиторського ризику. Після проведення тесту аудитор складає програму аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості, в якій визначає методичні прийоми організації перевірки.

Аудитор повинен також переконатися у зіставності даних бухгалтерської і не бухгалтерської звітності по дебіторах (звіт директора, голови правління, фінансовий огляд). Критерій законності передбачає перевірку законності операцій, що призвели до виникнення дебіторської заборгованості, відповідність її обліку чинним законодавчим актам і нормативним документам

Оцінка дебіторської заборгованості за критерієм постійності передбачає контроль додержання постійності обраної підприємством облікової політики щодо дебіторської заборгованості (наприклад, постійність застосування обраного методу створення резерву безнадійних боргів) та вплив дебіторської заборгованості на безперервність функціонування підприємства.

Перевірка за критерієм відповідності передбачає контроль аудитором додержання меж звітного періоду. Відповідно до цього всі операції з виникнення, погашення та списання дебіторської заборгованості мають бути відображені в тому періоді, в якому вони були здійснені.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті виконаної роботи можна зробити висновок, що кожне підприємство в процесі нормального операційного циклу вступає в розрахункові відносини з іншими контрагентами. Але в зв'язку з тим, що в основному підприємства ведуть безготівкові розрахунки, то неминуче виникнення заборгованості. Заборгованість, яка являє собою невід'ємні складові бухгалтерського балансу підприємства, поділяють на дебіторську та кредиторську. Велика частка заборгованості в загальній структурі активів і пасивів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків.

Проведене дослідження господарської діяльності підприємства та організації бухгалтерського фінансового і податкового обліку господарських операцій дає змогу виявити як негативні, так і позитивні аспекти діяльності підприємства.

На основі виконаного аналізу можна запропонувати такі заходи.

- провести маркетингове дослідження ринку продукції з метою збільшення її виробництва і реалізації;

- слід переглянути умови оплати праці з метою уповільнення темпів зростання середньої заробітної плати, і досягнення необхідного співвідношення з темпами зростання продуктивності праці;

- у зв'язку із ростом адміністративних витрат необхідно розглянути кошторис цих витрат, з метою виявлення зайвих витрат, їх поступового зменшення і ліквідації.

Реалізація запланованих заходів сприятиме подальшому покращенню фінансових результатів підприємства.

Організація бухгалтерського фінансового обліку на підприємстві здійснюється на підставі облікової політики підприємства, яка повністю відповідає нормативно-правовим вимогам й національним стандартам бухгалтерського обліку.

Аналізуючи діяльність підприємства нам би хотілось запропонувати підприємству приділити більшу увагу дебіторській заборгованості (оскільки вона сприяє «застою капіталу») і відповідно зменшити кількість боржників. Цей про-

цес можна врегулювати шляхом виявлення найбільш великих сум заборгованості за товари, роботи, послуги і вирішувати питання із якнайшвидшим її погашенням. Також потрібно виявляти заборгованості з простроченим терміном позовної давності і попередженням наступного її утворення. Потрібно відмовитись від укладання договорів з «не надійними» клієнтами, взаємовідносини з якими не принесуть підприємству користі.

Підприємству необхідно звернути увагу, що для збільшення виручки, окрім збільшення обсягів реалізації продукції, необхідно постійно контролювати і намагатися підвищувати якість продукції, правильно організовувати маркетингові дослідження, збільшувати номенклатури і асортимент продукції, що випускається, своєчасно реагувати на зміни попиту на ринку збуту продукції.

У ТОВ «Чорноморська іграшка» організація та стан бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського контролю операцій з кредиторською заборгованістю підприємства, відповідає вставленим вимогам діючого законодавства та керівництва підприємства.

Оскільки, балансові залишки кредиторської заборгованості мають значний вплив на фінансовий стан підприємства, то саме тому безперервне дослідження обліку кредиторської заборгованості є дуже важливим в діяльності підприємства.

Для поліпшення стану розрахунків з кредиторами:

- необхідно стежити за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може привести до неплатоспроможності підприємства;

- постійно контролювати стан розрахунків по простроченій заборгованості;

- робити класифікацію постачальників у залежності від виду продукції, обсягу закупівель, платоспроможності, історії кредитних відносин і пропонуваніх умов оплати;

- розробляти різноманітні моделі договорів із гнучкими умовами оплати, зокрема надання покупцями знижок при достроковій оплаті, тому що зниження ціни приводить до розширення продажів і інтенсифікує приплив коштів.

Для правильного управління зобов'язаннями підприємства доцільно скласти аналітичну таблицю кредиторської заборгованості. Проаналізувавши потреби у інформаційному забезпеченні відносно розрахункових операцій суб'єктів господарювання, виявлено, що основою даної таблиці повинні бути терміни погашення зобов'язань перед контрагентами у розрахунку за кожним постачанням чи наданням послуг, що зі свого боку наведено у додатку Ж. Також для більш ретельного контролю розрахунків пропонується використовувати реєстр документів до сплати кредиторам.

Використання даних таблиць дозволить вітчизняним підприємствам чітко дотримуватися встановлених у договорах строків постачання товарно-матеріальних цінностей (виконання робіт), покращить платіжну дисципліну, знизить ризики прострочення розрахунків та дасть змогу отримувати правдиву та своєчасну інформацію стосовно стану кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками для прийняття подальших рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлан С.А., Валентова Ю.В. Облікові аспекти управління кредиторською заборгованістю підприємства. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка», № 1, 2021. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.76 (дата звернення: 16.05.2025)
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. 7-е вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2016. 832 с.
3. Бутинець Ф. Ф., Горецька Л. Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. Житомир: ПП «Рута», 2003. 544 с
4. Власова І. О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Донецьк, 2005. 178 с.
5. Власова І. О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами: автореф. дисертації на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Донецьк, 2005. 20 с.
6. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* 2012. № 1(59). С. 48–51.
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України:* веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/436-15#Text> (дата звернення: 05.04.2025)
8. Гуцаленко Л.В., Коцупатрий М.М., Марчук У.О. Внутрішньогосподарський контроль: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
9. Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи: міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37). Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text (дата звернення 01.05.2025)

10. Загальні вимоги до фінансової звітності: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2013 р. № 73 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 27.04.2025)

11. Запаси: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9, затверджений наказом МФУ від 20.04.1999 р. №246 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 20.03.2025)

12. Зобов'язання. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11, затверджений наказом МФУ від 31.01.2000 N 20 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення 20.04.2025)

13. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.05.1999 291 (зі змінами і доповненнями): веб-сайт. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 30.04.2025)

14. Киян А.В., Ярмолюк О.Ф. Облік і контроль розрахунків із постачальниками та підрядниками. Економічні науки. 2015. № 9(24). С. 77–80.

15. Коновалова К.Т., Макарова А.С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 181-184.

16. Кужельний М.В. Організація обліку: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 349 с.

17. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік: підручник. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2009. 670 с.

18. Міняйлик В.В., Балан О.С. Облік розрахунків з постачальниками в умовах реалізації інвестиційного проекту. XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України». Одеса, 22-26 травня 2017 р.с. 35-38.

19. Михайлішин Н. П. Сутність зобов'язань та їх класифікація: економічний та правовий аспекти. *Економіка: реалії часу*. 2012. №2 (3). С. 130- 135.

20. Мельничук О.І. Ринок платіжних карток в Україні: сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку. Студентський вісник національного університету водного господарства та природокористування. 2015. № 1(3). С. 100-103

21. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни "Аналіз господарської діяльності з курсовою роботою" для здобувачів вищої освіти ступеню „Бакалавр” спеціальності 071 „Облік і оподаткування”, ОПП „Облік і аудит” / Укл. О.П. Антонюк, Т.М. Ступницька, Н.М. Купріна, Х.О. Баранюк, Л.М. Головаченко. Одеса, ОНАХТ, 2025. 39 с. (дата звернення: 21.05.2025)

22. Остапченко Н. В. Реструктуризація заборгованості як засіб підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості: автореф. дисертації на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04- економіка та управління підприємствами (харчова промисловість). Київ, 2010. 22 с.

23. Партин Г. О., Загородній А. Г. Управлінський облік: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 303 с. 10. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підруч. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

24. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств, затверджений наказом МФУ від 09.12.2011 р. №z1556-11: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення 30.04.2025)

25. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

26. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2017 р. № 148 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0148500-17#Text> (дата звернення: 17.04.2025)

27. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24.04.1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 29.04.2025).

28. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затв. наказом Мін-фіну від 02.09.2014 р. №879 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

29. Положенням про порядок здійснення банками операцій за акредитивами, затверджене постановою Правління НБУ від 03.12.2003 р. № 514 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#Text> (дата звернення 25.05.2025)

30. Положенням про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затверджене постановою Правління НБУ від 16.12.2002 р. № 508 (зі змінами та доповненнями): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03#Text> (дата звернення 24.05.2025)

31. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. (зі змінами та доповненнями) / Верховна Рада України. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 16.03.2025)

32. Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні: Наказ Міністерства транспорту України від 14.04.1997 № 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 16.05.2025)

33. Про підприємництво: Закон України № 698-XII від 07.02.1991 р. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> (дата звернення 05.05.2025)

34. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення 05.05.2025)

35. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346. *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення 05.05.2025)

36. Садовська, І. Б. Божидарнік Т. В., Нагірська К. Є. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2013. 688 с.

37. Скрипник А. Ю., Коркушко О. Н., Лаврук О. В., Годнюк І. В., Кушнір Л. А., Свирида О. В., Шевчук Н. С., Герасимова Т. І. Бухгалтерський (фінансовий)

облік та контроль у схемах і таблицях: історія та сьогодення : навч.-метод. посібник. Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж / Кам'янець-Подільський. Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2020. 310 с.

38. Сук Л. К., Сук П. Л. Фінансовий облік: навч. посіб. 3-тє, переробл. і доповн. К.: Знання, 2016. 664 с.

39. Сурніна К. С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дисертації на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Луганськ: Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля, 2002. 19 с.

40. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підруч. Київ: Алерта, 2013. 982 с.

41. Фінансовий облік: підручник: у 2 ч. / Бондар М.І. та ін. Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». К.: КНЕУ, 2012. Ч. 1. 2012. 553 с.

42. Фінансовий облік: конспект лекцій / Абрамчук М.Ю. та ін. Суми: Сумський державний університет, 2018. 395 с.

43. Фінансовий облік: підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь та ін. 3-тє вид., доповн. та переробл. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 418 с.

44. Фінансовий облік 2 : навч. посіб. / Н.М. Ткаченко, О.В. Борович, І.Л. Цюцяк, А.Л. Цюцяк; за заг. ред. Н.М. Ткаченко. К.: Алерта, 2014. 456 с.

45. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами та доповненнями). *Законодавство України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.05.2025)

46. Шара Є. Ю., Соколовська-Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік I: навч. посібник. К. : Центр учб. літ., 2016. 336 с.

47. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.21.

48. Верховна Рада України: [Веб-сайт]. Київ, 2025. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 10.04.2025)

Додаток А - Бухгалтерські проведення з обліку кредиторської заборгованості

№	Господарська операція	Д-т	К-т
Виникнення кредиторської заборгованості по розрахункам			
1	Оприбуткували товари	281	631
2	Відобразили податковий кредит із ПДВ (до реєстрації податкової накладної постачальником)	6442	631
3	Постачальник зареєстрував податкову накладну з ПДВ	6411	6442
4	Отримали юридичні послуги від неплатника ПДВ	92	631
5	Списали адміністративні витрати на фінансовий результат операційної діяльності	791	92
Виникнення товарно-кредиторської заборгованості			
1	Отримали попередню оплату	311	681
2	Відобразили податкове зобов'язання з ПДВ за отриманою попередньою оплатою до реєстрації податкової накладної	6431	6432
3	Зареєстрували податкову накладну	6432	6411
Отримання банківського кредиту			
1	Отримали кредит строком 10 місяців	311	601
2	Нарахували відсотки по кредиту	952	684
3	Списали витрати за кредитом на результат фінансових операцій	792	952
Розрахунок векселем			
1	В рахунок оплати товарів видано вексель на 10 місяців	631	621
Отримання поворотної фінансової допомоги			
1	На поточний рахунок зарахували поворотну фінансову допомогу строком на 6 місяців	311	685
Нарахування заборгованості з податків, зборів, обов'язкових платежів			
1	Нарахували зобов'язання з податку на прибуток	981	6413
2	Нарахували єдиний податок	92	6414
3	Нарахували плату за землю	92	6415
4	Нарахували податок не нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	92	6415
5	Нарахували ПДФО із заробітної плати	661	6412
6	Нарахували військовий збір із заробітної плати	661	642
7	Нарахували ЄСВ на зарплату адмінперсоналу	92	651
8	Списали адміністративні витрати на фінансовий результат операційної діяльності	791	92
Нарахування штрафів, пені			
1	Нарахували суму штрафу, пені за неналежне виконання договору купівлі-продажу	948	685
2	Нарахували штраф за невчасне подання декларації	948	642
3	Нарахували податкову пеню за несвоєчасну сплату податку	648	642
Нарахування дивідендів			
1	Нарахували дивіденди учасникам (юрособам) через розподіл прибутку	441	443
		443	671
2	Сплатили авансовий внесок із податку на прибуток	641	311
3	Сплатили дивіденди учасникам	671	311
Курсові різниці за грошовою кредиторською заборгованістю			
1	Отримали товари за імпортом	281	632
2	Відобразили на дату балансу дохід від курсової різниці	632	714
	Списали дохід від курсової різниці на фінансовий результат операційної діяльності	714	791
3	Відобразили на дату балансу збиток від курсової різниці	945	632
	Списали витрати від курсової різниці на фінансовий результат операційної діяльності	791	945

Додаток Б - Оподаткування списання кредиторської заборгованості

Податок	Вид кредиторської заборгованості, що списується та її оподаткування	
	Грошова	Товарна
Кредиторська заборгованість податок на прибуток	Все за правилами бухгалтерського обліку, податкових різниць немає, тобто суму списаної кредиторської заборгованості необхідно включити до доходу платника податку і вона підпаде під оподаткування на загальних підставах (лист ДФС від 19.01.2016 № 701/10/26-15-11-02-13).	
Кредиторська заборгованість ПДВ	Треба здійснити сторно податкового кредиту* з ПДВ та нарахувати податкове зобов'язання на підставі бухгалтерської довідки, так як це з точки зору ДПС розглядається як безоплатне отримання товарів (пп. 14.1.13 ПКУ, лист ДФС від 15.05.2018 № 2150/ПК/21-22-12-02-13, роз'яснення в 101.23 ЗІР).	Необхідно перекваліфікувати отриманий раніше аванс на безповоротну фінансову допомогу (лист ДФС від 20.07.2017 № 1283/6/99-99-15-03-02-15/ПК). Це також можна зробити на основі бухгалтерської довідки та сторно** податкового зобов'язання або через реєстрацію розрахунку коригування.
Кредиторська заборгованість єдиний податок	ДПС наполягає на включенні до складу доходу платника (див. ч. 3 п. 292.3 ПКУ). Дана норма стосується тільки платників ПДВ (єдиноподатники-3%). При цьому ДПС наполягає це робити всім єдиноподатникам (3% і 5%), так як дана ситуація розглядається як безоплатне отримання товарів (Індивідуальна податкова консультація від 12.12.2018 р. № 5209/ПК/26-15-12-04-15). До доходу платника єдиного податку така заборгованість включається без ПДВ.	Необхідно перекваліфікувати таку заборгованість на безповоротну фінансову допомогу спеціально оформленою бухгалтерською довідкою і пояснити ситуацію й причини такого списання. Додаткового оподаткування не буде, так як отриманий аванс уже включався до доходу платника єдиного податку.

* у податковій декларації з ПДВ це відображається у ряд. 14 розділу II декларації. Також заповнюється додаток 1 (Д1) з таблицею 2;

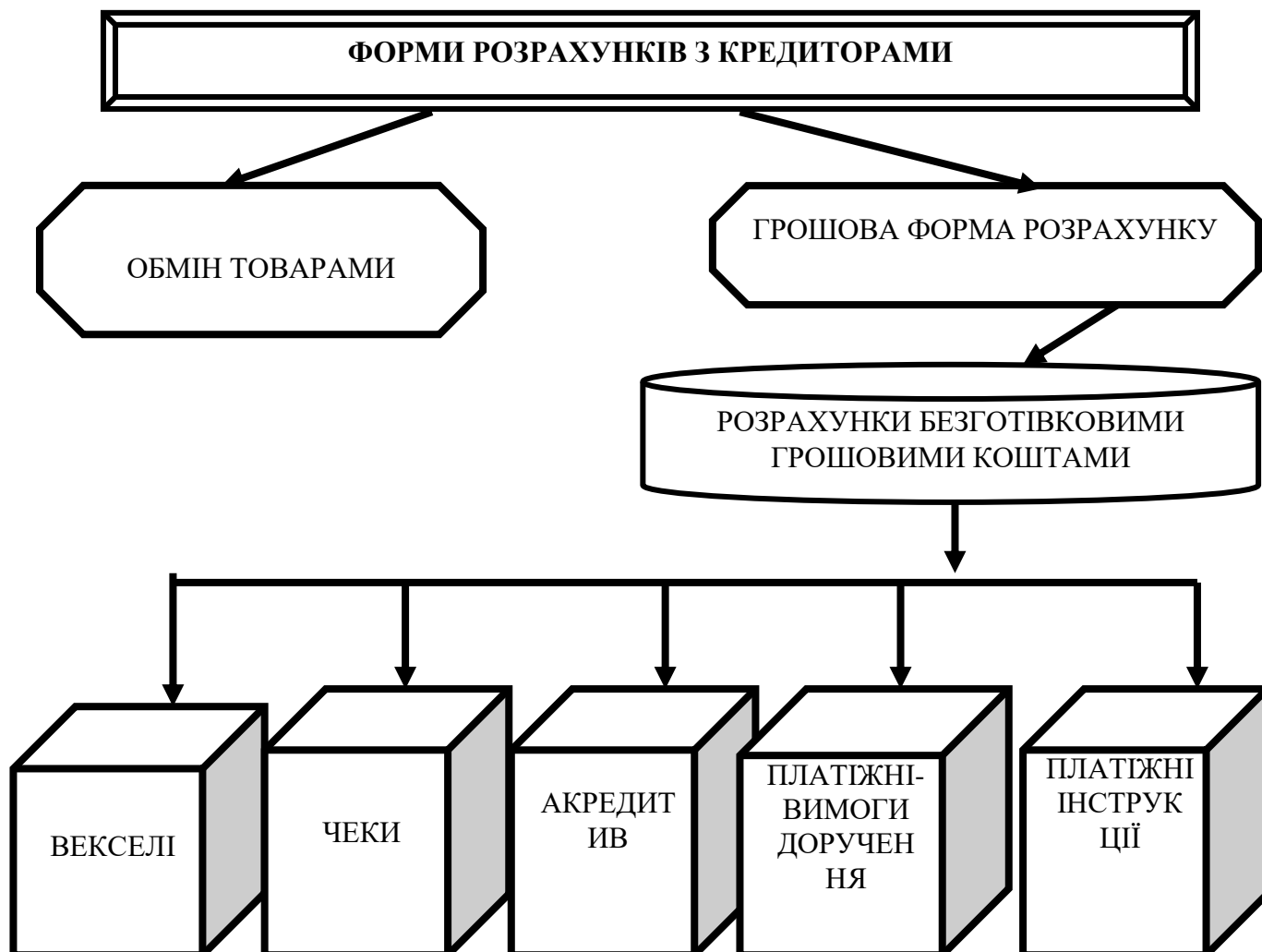
** у податковій декларації з ПДВ це відображається у ряд. 7 розділу I декларації. Також заповнюється додаток 1 (Д1) з таблицею 1.

Додаток В – Програма проведення перевірки кредиторської заборгованості

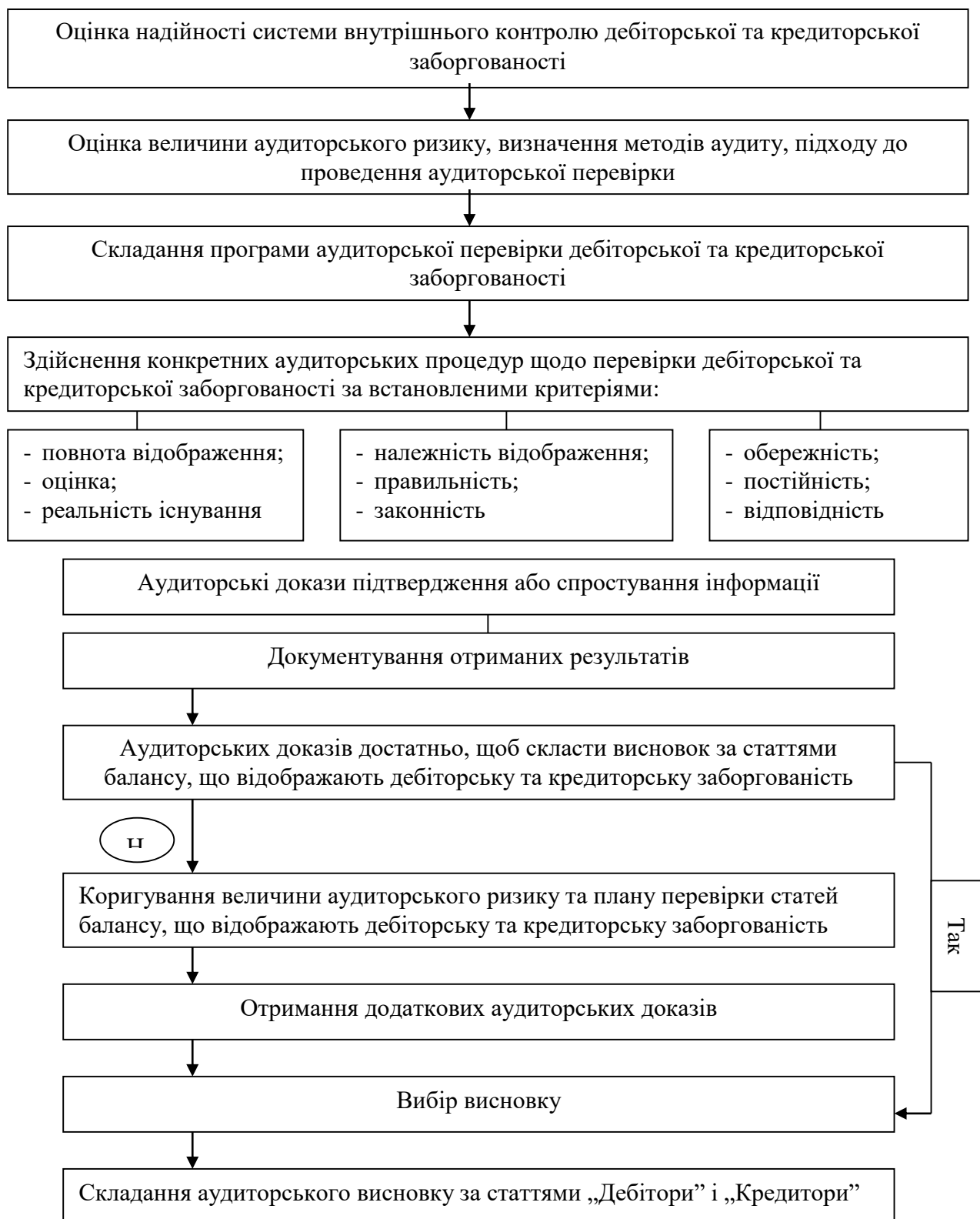
№ з/п	Етап перевірки	Реєстр обліку	Процедура перевірки
1.	Перевірка правильності обліку		
1.1	Загальне ознайомлення з розрахунками	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Ознайомлення з основними напрямками розрахунків на підприємстві (безготівкові, готівкові, бартерний обмін, застосування векселів і т.д.)
1.2	Визначення реальності відображеної в балансі кредиторської заборгованості	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Перевірка реальності кредиторської заборгованості, відображеної у балансі шляхом проведення експертизи відвантажу-вальних документів, актів звірки і т.д.
1.3	Перевірка обліку розрахунків	Журнал-ордер 3 ;Головна книга; баланс (форма 1)	Визначення правильності ведення обліку розрахунків залежно від операцій (готівкові, безготівкові рахунки, бартерний обмін, застосування векселів та т.ін.)
2.	Перевірка наявності та списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув термін позову		
2.1	Визначення простроченої кредиторської заборгованості та порядок її списання	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Перевірка наявності кредиторської заборгованості, щодо якої минув термін позову; порядок її списання та обліку
2.2	Перевірка обґрунтованості та правильності списання іншої заборгованості	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс(ф. 1)	Ознайомлення з порядком списання кредиторської заборгованості, визначення їх причин та обґрунтованості відповідно до законодавства
3.	Підтвердження достовірності відображеної в балансі підприємства	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Зіставлення даних первинних документів з регістрами аналітичного і синтетичного обліку, визначення достовірності відображеної в балансі підприємства кредиторської заборгованості

Додаток Д

Форми розрахунків з кредиторами

Додаток Е - Послідовність проведення перевірки дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві

Додаток Ж - Удосконалення обліку кредиторської заборгованості

Аналітична таблиця контролю та управління кредиторською заборгованістю

№	Кредитор	Номер первинного документу	Дата первинного документу	Назва товару чи послуги	Кредиторська заборгованість перед кредиторами										
					Сума всього, грн.	у т. ч. за термінами погашення, грн.			з неї прострочена			Сума, грн	Причини виникнення	Вжиті заходи	
						до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	від 6 до 12 міс.	Термін прострочення, міс.						
									до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	від 6 до 12 міс.				
...															

Реєстр документів підприємства до сплати кредиторам

№	Кредитор	Номер первинного документу	Сума заборгованості, грн.	Кінцевий термін оплати	Фактична дата оплати	Фактична сума оплати, грн.	Сальдо, грн.
	Назва товару чи послуги	Дата первинного документу					
...							